

Erfaringsopsamling: Elevernes læring og trivsel på de gymnasiale uddannelser under covid-19-pandemien

Status, indsatser og fremadrettede behov

INDHOLD

Erfaringsopsamling: Elevernes læring og trivsel på de gymnasiale uddannelser under covid-19-pandemien

1	Resumé	5
<hr/>		
2	Indledning	10
2.1	Formål og undersøgelsesspørgsmål	10
2.2	Metodisk design	11
<hr/>		
3	Status på elevernes faglighed	14
3.1	Elevernes faglige status som følge af covid-19-perioden som helhed	14
3.2	Covid-19-perioden har tydeliggjort skellet mellem fagligt stærke og svage elever	18
3.3	Lærernes erfaring og didaktiske kompetencer har haft betydning for elevernes læringsudbytte	22
<hr/>		
4	Status på elevernes trivsel	24
4.1	Trivselsmæssig status som følge af covid-19-perioden som helhed	24
4.2	Især anden nedlukningsperiode har bidraget til lavere trivsel blandt eleverne	25
4.3	Gymnasierne har haft varierende succes med at invitere elever ind på uddannelsesinstitutionen	29
<hr/>		
5	Indsatser til at imødegå faglige og trivselsmæssige udfordringer	31
5.1	Beskrivelse af indsatser på de gymnasiale uddannelser	31

6	Anvendelse af midlertidige frihedsgrader	40
6.1	Fokus på fag med en praktisk eller eksperimentel dimension	40
6.2	Lærerne har gjort brug af muligheden for at ændre eksamensindhold	41
6.3	Frihedsgrader har bidraget positivt til både elevernes læring og trivsel, ifølge lederne	42

7	Fremadrettede perspektiver	44
7.1	Uddannelsesinstitutionerne vil fortsætte med trivselsindsatser og mentorordninger	44
7.2	Uddannelsesinstitutionerne vil i nogle sammenhænge fortsætte med fjernundervisning	47

	Appendiks A – Litteraturliste	48
--	--------------------------------------	-----------

	Appendiks B – Supplerende tabel	50
--	--	-----------

1 Resumé

Siden marts 2020 har de gymnasiale uddannelser haft to længerevarende perioder med landsdækkende nedlukninger som følge af covid-19-pandemien. Hertil kommer en lang række lokale nedlukninger, hvor lokale smitteudbrud har lukket hele gymnasier eller sendt enkelte klasser hjem. Desuden har undervisningens tilrettelæggelse i genåbningsperioderne været præget af mere eller mindre indgribende restriktioner som fx afstandskrav, begrænsninger, hvad angår sociale arrangementer, aktiviteter på tværs af klasser mv.

Med denne undersøgelse giver Danmarks Evalueringsinstitut (EVA) et indblik i, hvordan de gymnasiale uddannelser i efteråret 2021 har vurderet, at det står til fagligt og trivselsmæssigt med eleverne på de gymnasiale uddannelser efter mere end halvandet år præget af perioder med nødundervisning som følge af covid-19-pandemien.

Undersøgelsen har følgende fokuspunkter:

- Hvad er status på elevernes faglige og trivselsmæssige situation ved starten af skoleåret 2021/2022 efter de gentagne nedlukninger og genåbninger af skolerne siden marts 2020?
- Hvilke indsatser har skolerne iværksat for at håndtere de faglige og trivselsmæssige udfordringer, der måtte være opstået som følge af pandemien, og hvilke af de særlige midlertidige frihedsgrader for skoleåret 2021/2022 har de benyttet sig af?
- Hvad peger skolerne på som vigtigt at fokusere på i kølvandet på nødundervisningsperioderne for at understøtte elevernes faglige og trivselsmæssige udvikling fremover?

Undersøgelsen er gennemført på opdrag fra Børne- og Undervisningsministeriet (BUVM). Denne rapport er én ud af i alt tre rapporter fra samme undersøgelse. De øvrige to rapporter dækker de samme temaer på hhv. erhvervsskolerne og grundskolerne. Rapporterne følger op på tidligere erfaringsopsamlinger fra EVA vedrørende covid-19-perioden.

Da en landsdækkende nedlukning af skolerne blev nødvendig i marts 2020, var der tale om en ekstraordinær situation. Gymnasierne skulle med kort varsel overgå fra almindelig undervisning til nødundervisning, og uddannelsesstederne havde ikke haft mulighed for at planlægge nedlukningen eller forberede sig til omstillingen til fjernundervisning. Eleverne havde heller ikke haft mulighed for at forberede sig til de markant anderledes undervisningsformer, herunder de virtuelle. Første nødundervisningsperiode blev efterfulgt af en række lokale og regionale nedlukninger samt endnu en landsdækkende nedlukning i december 2021. Det har utvivlsomt været krævende for såvel ledere, lærere og elever, at nødundervisningsperioden trak ud. Covid-19-pandemien har samlet set stillet skolerne over for en ekstraordinær udfordring, som betyder, at nødundervisningen ikke kan sammenlignes i forholdet én-til-én med almindelig undervisning. Nogle af erfaringerne, som skolerne har gjort sig, vil derfor ikke være særlig relevante i en mere almindelig skolehverdag. Der er dog samtidig andre erfaringer og indsigter fra perioden, som skolerne vil kunne bruge i den videre udvikling af undervisningens organisering og tilrettelæggelse.

Eftersom pandemien fortsat udgør et meget konkret og uforudsigeligt benspænd for tilrettelæggelsen af undervisningen, er resultaterne af denne undersøgelse relevante for både nationale beslutningstagere samt ledelsen på de gymnasiale uddannelser.

Om datagrundlaget

Datagrundlaget for undersøgelsen er:

- En spørgeskemaundersøgelse blandt ledere på de gymnasiale uddannelser i perioden oktober-november 2021. I alt 145 rektorer har deltaget, hvilket giver en svarprocent på 70 %.
- Interview med ledere, lærere og elever på fire gymnasiale uddannelser (stx, htx, hhx og hf) beliggende i forskellige regioner. Bestyrelsesforpersoner fra disse uddannelser er også blevet interviewet.

Status på eleverne faglighed

Ledere, lærere og elever vurderer, at covid-19-perioden har haft en negativ betydning for elevernes læring

72 % af de adspurgte ledere på de gymnasiale uddannelser vurderer, at elevernes faglige kompetencer samlet set er lidt dårligere (68 %) eller meget dårligere (4 %) sammenlignet med tidligere elever. 24 % vurderer, at elevernes faglige kompetencer er på samme niveau som før 2020. 5 % svarer, at de ikke er i stand til at vurdere det.

Ledere og lærere vurderer blandt andet i de kvalitative interview, at eleverne blandt andet er kommet bagud ift. pensum, og at elevernes forståelse af fagenes indhold vurderes at være mere begrænset. De interviewede elever giver ligeledes udtryk for en følelse af at være bagud i forhold til tidligere årgange.

I interviewene giver skolelederne dog samtidig udtryk for optimisme, hvad angår elevernes muligheder for nå at indhente det tabte. Samtidig tegner der sig ikke et billede blandt lederne af, at de er bekymrede for, at perioden kommer til at have konsekvenser for elevernes uddannelsesmuligheder fremadrettet. Eksamensresultaterne fra sommeren 2021 viser også, at de gymnasiale elevers karaktergennemsnit er på niveau med tidligere år – og at der er sket en lille stigning fra 2020 til 2021.

Covid-19-perioden har tydeliggjort skellet mellem fagligt stærke og svage elever

- I de kvalitative interview fremgår det, at fagligt stærke elever bedre har kunnet fastholde motivationen og selvdisciplinen og dermed ser ud til at have fået et større læringsudbytte – især under nedlukningerne – end de øvrige elevgrupper.
- Eleverne vurderer i de kvalitative interview, at det har været sværere at spørge om hjælp i fjernundervisningen, hvilket har medført, at eleverne ikke altid har fået den hjælp, de havde brug for.

- Lærerne vurderer ligeledes i de kvalitative interview, at det har været sværere for dem at opdage og hjælpe de elever, som havde faglige udfordringer, eller som ikke deltog aktivt i undervisningen.

Lærernes erfaring og didaktiske kompetencer har haft betydning for elevernes læringsudbytte

- De adspurgte ledere og lærere vurderer i både spørgeskemaundersøgelsen og de kvalitative interview, at den samlede elevgruppes læringsudbytte har været højere i anden nedluknings- og genåbningsperiode sammenlignet med første periode, hvilket de vurderer hænger sammen med, at både elever og lærere har været bedre forberedte på fjernundervisningen i anden nedlukningsperiode, og at de har kunnet trække på erfaringerne fra undervisningen i første periode.
- Ledere, lærere og elever vurderer dog i de kvalitative interview, at længden på anden nedlukningsperiode har gjort det svært at fastholde elevernes motivation i fjernundervisningen. Eleverne vurderer i de kvalitative interview, at den enkelte lærers digitale og didaktiske kompetencer har haft betydning for deres læringsudbytte. Eleverne fremhæver især, at det har fungeret godt, når lærerne har haft fokus på at skabe variation i undervisningen.

Status på elevernes trivsel

Lederne vurderer, at covid-19-pandemien har haft en negativ betydning for elevernes generelle trivsel

76 % af lederne vurderer i spørgeskemaundersøgelsen, at elevernes trivsel er lidt lavere (68 %) eller meget lavere (8 %) end tidligere elevers. 22 % vurderer samtidig, at elevernes trivsel er på samme niveau som for elever fra før 2020. 1 % svarer, at det er bedre, mens 1 % svarer, at de ikke kan vurdere det.

- Især længden på anden nedlukningsperiode har været medvirkende til lavere trivsel blandt eleverne, ifølge ledere og lærere. Vurderingen er, at selv de elever, som har klaret sig fagligt godt i undervisningen, har været udfordret på trivslen.
- De adspurgte ledere og lærere vurderer, at elevernes trivsel er blevet betragteligt bedre, efter de er startet fysisk i skole igen.
- Der er omvendt også elever, som har trivedes under nedlukningsperioden, men som er blevet udfordret af at komme fysisk tilbage på uddannelsesinstitutionen i genåbningsperioden.
- De interviewede ledere og lærere oplever, at antallet af elever med psykiske udfordringer i form af fx angst og depression er blevet større som følge af covid-19-pandemien.
- Uddannelsesinstitutionerne har inviteret elever ind på uddannelsesinstitutionen, som havde et særligt behov herfor. På nogle uddannelsesinstitutioner erfarede man, at der blandt eleverne har været en modvilje mod at tage imod tilbuddet, da det blev oplevet som stigmatiserende. De steder, hvor eleverne tog imod tilbuddet, har erfaringen været, at det bidrog positivt til elevernes trivsel.

Iværksættelse af indsatser og brug af frihedsgrader

Uddannelsesinstitutionerne har haft fokus på at styrke fællesskaber og elevernes faglige kompetencer

Uddannelsesinstitutionerne har især igangsat trivselsindsatser, tolærerordninger, ekstraundervisning i hold samt mentorordninger. På størstedelen af uddannelsesinstitutionerne er disse indsatser helt eller delvist finansieret af de politiske midler, som i februar og juni 2021 blev afsat for at imødekomme faglige eller trivselsmæssige betydninger af covid-19-pandemien. De kvalitative interview viser, at der har været fokus på at styrke elevernes trivsel og fællesskaber samt på at styrke elevernes faglige kompetencer i eksamensfag samt i fag med en praktisk eller eksperimentel dimension.

- 99 % af lederne angiver i spørgeskemaundersøgelsen, at de har igangsat trivselsindsatser. Det har både været indsatser målrettet alle elever og indsatser målrettet enkelte hold, såsom de klasser, der gik i 1.g/1.hf under nedlukningen.
- 84 % af lederne har igangsat eller har planer om at igangsætte ekstra undervisning i hold. På grund af tidsmæssige begrænsninger har ledelsen dog været nødt til at prioritere mellem, hvilke fag og/eller hold der kunne modtage denne indsats.
- 71 % af lederne har igangsat eller planer om at igangsætte tolærerordninger. De kvalitative interview viser dog, at uddannelsesinstitutionernes eksisterende lærerressourcer har sat en begrænsning for anvendelsen af denne type indsats.
- 61 % af lederne har igangsat eller planer om at igangsætte mentorordninger. Denne indsats er i mindre omfang finansieret af de politisk afsatte midler sammenlignet med de ovenstående indsatser. Cirka hver tredje leder (33 %) angiver, at mentorordningen ikke er finansieret af disse midler.
- Størstedelen af de adspurgte ledere vurderer, at de igangsatte indsatser har haft en positiv betydning for elevernes læring og/eller trivsel.

Uddannelsesinstitutionerne har forholdt sig meget forskelligt til de ekstraordinære frihedsgrader

64 % af de adspurgte ledere angiver, at de har benyttet de midlertidige frihedsgrader, som har givet mulighed for at fravige fra gældende regler for tilrettelæggelse af undervisningen. Der har især været fokus på at give ekstra undervisning i fag med en praktisk/eksperimentel dimension.

- 51 % af de adspurgte ledere angiver i spørgeskemaundersøgelsen, at de har igangsat initiativer, der har haft til formål at sikre et fagligt løft i fag med en praktisk og/eller eksperimentel dimension. Dette gør sig gældende for 49 % af de uddannelsesinstitutioner, der udbyder stx, htx eller hhx, og 59 % af de uddannelsesinstitutioner, der udbyder hf.
- 18 % af de adspurgte ledere på stx, htx og hhx har anvendt frihedsgrader vedr. fleksibilitet i opstarten af 1.g.
- 62 % af de adspurgte ledere på hf-uddannelserne angiver, at de har anvendt frihedsgrader, der giver mulighed for at bruge timer fra timepuljen til at gøre en ekstra indsats for nye elever på den toårige hf.

- De kvalitative interview viser desuden, at lærerne har gjort brug af muligheden for at justere eksamensindholdet i mundtlige eksaminer. Forskellige fortolkninger af denne mulighed har dog i nogle tilfælde givet anledning til uoverensstemmelser mellem eksaminator og censor.

Perspektiver

EVA's datamateriale viser, at de gymnasiale uddannelsesinstitutioner ønsker at fastholde eller arbejde videre med forskellige områder på den anden side af perioderne med nødundervisning:

- Uddannelsesinstitutionerne ønsker at fortsætte med trivselsindsatser og mentorindsatser, efter den økonomiske bevilling er udløbet. De interviewede ledere og lærere vurderer især, at der er behov for et fremadrettet fokus på at styrke det sociale fællesskab i klasser, som blev etableret kort før eller under anden nedlukningsperiode.
- Analysen peger ligeledes på et behov for, at uddannelsesinstitutionerne fremadrettet har øget fokus på elever med psykiske udfordringer i form af fx depression eller angst. Lærere og ledere oplever nemlig, at antallet af elever med denne type udfordringer er steget som følge af covid-19-pandemien.
- Der kan være behov for at repetere undervisning, som eleverne modtog under anden nedlukningsperiode, da vurderingen blandt ledere, lærere og elever er, at elevernes læringsudbytte har været dårligere i denne periode.
- Uddannelsesinstitutionerne vil i nogle sammenhænge fortsætte med fjernundervisning. Ledere og lærere ser især et potentiale i at bruge virtuel vejledning i forbindelse med skriftlige opgaver samt at omlægge undervisning til fjernundervisning i stedet for at aflyse undervisningen. Der ses ligeledes et potentiale i at indføre mere systematisk brug af fjernundervisningsdage for at imødekomme de elever, som trives med at modtage undervisning derhjemme.

2 Indledning

I december 2020 blev den anden landsdækkende nedlukning af skoler og uddannelsesinstitutioner en realitet. Undervisningen skulle herefter endnu engang gennemføres som nødundervisning ligesom i foråret 2020. Sårbare børn, unge og voksne under uddannelse var dog undtaget fra hjemsendelsen. Nedlukningen var begrundet i en bekymrende udvikling i smitten med covid-19.

Børne- og Undervisningsministeriet (BUVM) igangsatte en afdækning af erfaringerne med nødundervisning under den første nedlukning og efterfølgende genåbning på tværs af uddannelsesområder. Erfaringsopsamlingen blev gennemført af Danmarks Evalueringsinstitut (EVA), og resultaterne blev offentliggjort i februar 2021.

Denne rapport *Erfaringsopsamling: Eleverne læring og trivsel på de gymnasiale uddannelser under covid-19-pandemien: Status, indsatser og fremadrettede behov* er ligeledes gennemført på opdrag fra Børne- og Undervisningsministeriet (BUVM). Rapporten er én ud af i alt tre rapporter fra samme undersøgelse. I de to øvrige rapporter har EVA undersøgt, hvilke erfaringer man har gjort sig med nødundervisning under covid-19-perioden på hhv. erhvervsskolerne og grundskolerne.

Da en landsdækkende nedlukning af skolerne blev nødvendig i marts 2020, var der tale om en ekstraordinær situation. Gymnasierne skulle med kort varsel overgå fra almindelig undervisning til nødundervisning, og uddannelsesstederne havde ikke haft mulighed for at planlægge nedlukningen eller forberede sig til omstillingen til fjernundervisning. Eleverne havde heller ikke haft mulighed for at forberede sig til de markant anderledes undervisningsformer, herunder de virtuelle. Første nødundervisningsperiode blev efterfulgt af en række lokale og regionale nedlukninger samt endnu en landsdækkende nedlukning i december 2021. Det har utvivlsomt været krævende for såvel ledere, lærere og elever, at nødundervisningsperioden trak ud. Covid-19-pandemien har samlet set stillet skolerne over for en ekstraordinær udfordring, som betyder, at nødundervisningen ikke kan sammenlignes i forholdet én-til-én med almindelig undervisning. Nogle af erfaringerne, som skolerne har gjort sig, vil derfor ikke være særlig relevante i en mere almindelig skolehverdag. Der er dog samtidig andre erfaringer og indsigter fra perioden, som skolerne vil kunne bruge i den videre udvikling af undervisningens organisering og tilrettelæggelse.

I læsningen af rapportens resultater er det imidlertid værd at holde sig for øje, at covid-19-pandemien i skrivende stund (februar 2022) fortsat udgør et konkret og uforudsigeligt benspænd for tilrettelæggelsen af undervisningen, hvor elever eller klasser løbende hjemsendes, og enkelte skoler midlertidigt må lukke pga. smitte. Derfor kan den nuværende situation ikke betragtes som en fuldstændig tilbagevenden til en almindelig undervisningshverdag. Det er altså tale om et tilbageblik på en situation, som man i en vis udstrækning stadig befinder sig i.

2.1 Formål og undersøgelsesspørgsmål

Formålet med undersøgelsen er tredelt:

1. **Give en status på elevernes faglige og trivselsmæssige situation** ved starten af det nye skoleår 2021/2022
 - a. Til det er der brug for indsigt i, hvordan eleverne klarede sig igennem den anden nedlukning og genåbning – samt hvordan det oplevedes anderledes eller på samme måde som den allerførste nedlukning og genåbning i foråret 2020.
 - b. Som i den første erfaringsopsamling ses der både på eleverne generelt og på specifikke elevgrupper, herunder særligt de elever, der fik tilbud om at modtage nødundervisning på skolerne under nedlukning.
2. **Kortlægge, hvilke indsatser skolerne har igangsat** ved hjælp af bl.a. de politisk afsatte midler fra folketingets partier til håndtering af faglige og trivselsmæssige udfordringer som følge af pandemien.
 - a. Undersøgelsen giver et overblik over, hvilke typer af indsatser skolerne har valgt at igangsætte og for hvilke elever, samt indsigt i, hvorvidt og hvordan skolerne oplever, at indsatserne bidrager til at løse de udfordringer, de har identificeret.
 - b. Som led heri ses der i undersøgelsen på, hvilke udvidede, midlertidige frihedsgrader i bekendtgørelserne om nødundervisning som skolerne har benyttet sig af, begrundelserne herfor og erfaringer med dem.
3. **At give et fremadrettet** perspektiv på, hvilke generelle erfaringer skolerne tager med sig fra den efterhånden langstrakte periode præget af covid-19-pandemien, samt hvad skolerne vurderer, at der fremadrettet er brug for at understøtte elevernes faglige- og trivselsmæssige udvikling. Der vil være fokus på skolernes perspektiver på evt. at fastholde nogle af de igangsatte tiltag.

Der henvises til metodebilag A for en oversigt over undersøgelsesspørgsmålene.

2.2 Metodisk design

Samlet set bygger erfaringsopsamlingen på en kombination af kvantitative og kvalitative datakilder. Styrken ved det anvendte undersøgelsesdesign ligger i, at data trianguleres, således at undersøgelsen vha. surveydata kan tegne et bredt billede af forekomsten af praksis og erfaringer fra covid-19-perioden ud fra et skolelederperspektiv. Samtidig kan de kvalitative data bidrage med mere dybdegående forståelse af og konkrete eksempler på, hvad der er på spil med afsæt i perspektiver fra en lang række forskellige informanter (ledere, lærere, elever og bestyrelsesforpersoner) på fire caseskoler, der repræsenterer forskellige gymnasietyper (stx, htx, hhx og hf) beliggende forskellige steder i landet.

Erfaringsopsamlingen er informeret og kvalificeret af de forudgående erfaringsopsamlinger fra covid-19-perioden, som EVA har gennemført i 2020/2021 (EVA, 2021). Der er endvidere indledningsvist gennemført et telefoninterview med en repræsentant fra Danske Gymnasier for at kvalificere casesøgningerne og spørgeskemaundersøgelsen. Det bemærkes, at datagrundlaget for denne rapport er substantielt anderledes end for de forrige erfaringsopsamlinger. Der er eksempelvis ikke indsamlet spørgeskemadata blandt elever til denne rapport. En evt. sammenligning af resultaterne med de tidligere erfaringsopsamlinger bør derfor ske med forbehold herfor.

Se metodebilag A for en mere detaljeret beskrivelse af datagrundlaget.

2.2.1 Spørgeskemaundersøgelse blandt rektorer på gymnasierne

Der er gennemført en spørgeskemaundersøgelse blandt rektorer/uddannelsesledere på alle landets gymnasiale uddannelser (herefter benævnt ledere). Spørgeskemaundersøgelsen er gennemført af Epinion på vegne af Danmarks Evalueringsinstitut (EVA).

I alt besvarede 145 ledere på gymnasierne spørgeskemaet om covid-19-pandemiens betydning for elevernes læring og trivsel, hvilket svarer til svarprocent på 70 %. En repræsentativitetsanalyse viser, at data er repræsentativt på alle undersøgte parametre (gymnasietype, beliggenhedsregion, skolestørrelse, andel elever med anden etnisk herkomst end dansk samt karaktergennemsnit). Overordnet betragtes surveydata blandt ledere på gymnasierne således som et godt datagrundlag for undersøgelse af covid-19-pandemiens betydning for elevernes læring og trivsel.

Da der ikke er fundet nogle interessante signifikante resultater af analyserne af krydstabeller mellem udvalgte spørgsmål i spørgeskemaundersøgelsen blandt ledere og gymnasietype (htx, hhx, stx og hf), er ingen krydstabeller af rapporteret i rapporten eller bilaget.

2.2.2 Casebesøg på fire gymnasier

Der er gennemført casebesøg på fire gymnasieskoler, som tilsammen dækker en variation på tværs gymnasietyper (stx, htx, hhx og hf) og geografi. De fire caseskoler blev udvalgt på baggrund af en række screeningsinterview med ledere, som har haft til formål at afdække, om skolerne ved hjælp af bl.a. de politisk afsatte midler fra folketingets partier har igangsat indsatser til håndtering af faglige og trivselsmæssige udfordringer som følge af pandemien. Casebesøg som metode giver intervieweren mulighed for at få emnerne belyst fra forskellige aktørers vinkler og giver dermed et mere fyldestgørende billede af periodens betydning for elevernes undervisning, læring og trivsel.

Ved casebesøgene har vi gennemført gruppeinterview blandt følgende informanter:

- **Ledere:** Enkeltinterview med uddannelsesinstitutionens rektor eller uddannelsesleder.
- **Lærere:** Gruppeinterview bestående af to-fire lærere, som havde undervist i løbet af anden nedlukningsperiode. Lærerne var udvalgt, så de tilsammen repræsenterede forskellige fag. På én af caseskolerne indgik også en studievejleder.
- **Elever:** Enkeltinterview med tre elever, som har oplevet at modtage undervisning fysisk eller virtuelt under anden nedlukningsperiode (dvs. elever, som gik i 2.g eller 3.g på undersøgelsestidspunktet, efteråret 2021).

Som supplement til casebesøgene har bestyrelsesrepræsentanter fra uddannelsesinstitutionernes bestyrelser deltaget i et telefoninterview.

Nødundervisnings gentagne nedlukninger og genåbninger i 2020 og i 2021

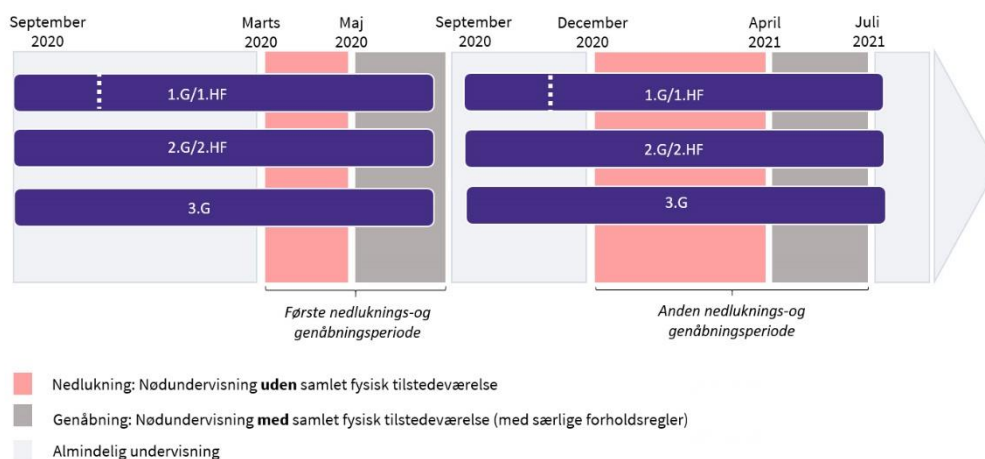
Formålet med denne undersøgelse er at kaste et tilbageblik og gøre status på bagkant af de to perioder med nødundervisning. I både spørgeskema og interview har vi undertiden bedt respondenterne og informanterne om at reflektere over betydningen af den samlede periode. Dette gør vi ikke for at negligere betydningen af de enkelte perioder, men for at tage et 'helikopterperspektiv' – dels på *nedlukningerne*, som samlet set må forventes at have givet de allersværeste betingelser for elevernes læring og trivsel, dels på *genåbningerne*, som samlet set må forventes at have givet lidt bedre betingelser end nedlukningerne. Dog belyses *forskellene* på de to nødundervisningsperioder også, herunder de konkrete betingelser for nødundervisning samt udviklingen fra den første til den anden periode ift. elevernes læring og trivsel.

I rapporten henviser vi til den *første* nedluknings- og genåbningsperiode, som omhandler den allerførste nedlukning og genåbning, da covid-19-pandemien første gang fik betydning for skolerne i marts 2020. Den *anden* nedluknings- og genåbningsperiode betegner nedlukningen, der strakte sig fra december 2020 til frem til den gradvise genåbning i løbet af 2021 (se figur 2.1).

Nedenstående figur 2.1 giver et overblik over de to nedluknings- og genåbningsperioderne faldt, og hvordan de faldt ift. hhv. 1.g/1.hf, 2.g/2.hf og 3.g undervisningsforløb. I 1.g/1.hf starter eleverne først i deres stamklasser efter et par måneder. Dette tidspunkt er markeret i figuren med en stiplede linje.

FIGUR 2.1

Nødundervisningsperioder på de gymnasiale uddannelser i 2020 og 2021

Kilde: Danmarks Evalueringsinstitut (EVA)

Note: Figuren afspejler hovedlinjerne i de nationale nedluknings- og genåbningsperioder i 2020 og i 2021. Særligt i anden nedluknings- og genåbningsperiode har der tillige været en del lokale nedlukninger og genåbninger. Figuren viser et overblik over de typiske tidspunkter for hhv. 1.g/1.hf, 2.g/2.hf og 3.g'erne. **Den striplede linje** indikerer tidspunktet for etablering af stamklasser for hhv. 1.g'erne og 1.hf'erne. Bemærk, at der er tale om en vejledende oversigt, og at der kan forekomme afvigelser på de enkelte uddannelsesinstitutioner.

3 Status på elevernes faglighed

Dette kapitel belyser den vurderede betydning af de gentagne nedlukninger og genåbninger af uddannelsesinstitutionerne i løbet af 2020 og 2021 på elevernes læringsudbytte – både generelt og for forskellige elevgrupper. Kapitlet belyser ledere og læreres vurderinger af den faglige status i efteråret 2021, samt hvilke forhold der vurderes at have haft betydning herfor. Kapitlet belyser også elevernes egne vurderinger af deres læringsudbytte.

3.1 Elevernes faglige status som følge af covid-19-perioden som helhed

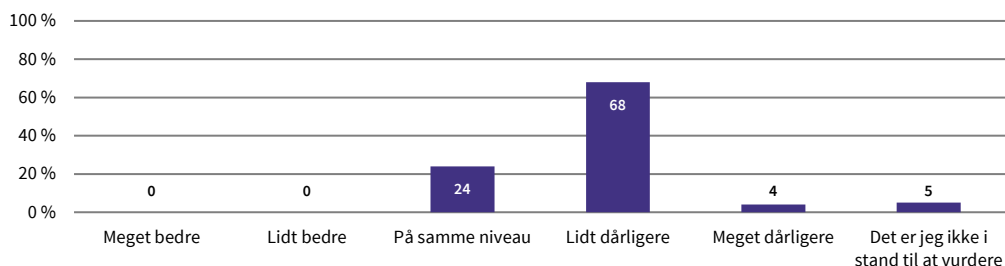
De adspurgte ledere og lærere vurderer både i spørgeskemaundersøgelsen og i de kvalitative interview, at de gentagne nedlukninger og genåbninger samlet set har påvirket elevernes læringsudbytte negativt. Dette kommer blandt andet til udtryk, ved at de interviewede lærere vurderer, at eleverne ikke har fået undervisning i hele det forventede pensum i nødundervisningsperioden, og at elevernes forståelse af fagenes indhold er mere mangelfulde sammenlignet med tidligere årgange. Derudover er der lærere, som oplever, at deres elever præsterer dårligere i eksaminer og prøver efter perioden med nedlukning. De landsdækkende eksamensresultater fra de gymnasiale uddannelser i sommeren 2021 viser dog, at eksamensresultaterne for hhx, htx, stx og hf ligger stabilt – og at gennemsnittet er steget en smule fra 2020 til 2021. Disse resultater skal dog ses i lyset af de ændrede forhold omkring eksamen og karaktergivning i denne periode¹.

Størstedelen af de adspurgte ledere vurderer i spørgeskemaundersøgelsen, at elevernes faglige kompetencer ikke er på samme niveau med elever fra før covid-19-pandemien. Figur 3.1 herunder viser, at i alt 72 % af de adspurgte ledere vurderer, at elevernes faglige kompetencer samlet set er lidt dårligere (68 %) eller meget dårligere (4 %) ift. tidligere elever fra før 2020. 24 % vurderer, at elevernes faglige kompetencer er på samme niveau som før 2020. Ingen af lederne vurderer, at nuværende elever har bedre kompetencer sammenlignet med elever fra før 2020. 5 % af lederne angiver desuden, at de ikke kan vurdere dette.

¹ Både 2020 og 2021 blev der afholdt færre eksaminer end i de tidligere år. Eksamenskarakteren i de aflyste fag blev erstattet af en årskarakter.

FIGUR 3.1

Hvordan vil du vurdere jeres nuværende elevers faglige kompetencer ift. elever fra før 2020?

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt ledere på gymnasiale uddannelser, Danmarks Evalueringsinstitut, 2021.
Note: Figuren viser afrundede procenter, hvormed ledernes svar ikke runder op til præcist 100 % i figuren.

På tværs af de kvalitative interview peger lærere og elever ligeledes på, at elevernes kompetencer er blevet negativt påvirket i særligt nedlukningsperioden. Den kvalitative analyse viser, at ledere og lærere baserer denne vurdering på, at eleverne er bagud i pensum, fordi lærerne ikke nåede igennem det hele i nedlukningsperioden, og at elevernes forståelse for det faglige indhold er dårligere end forventet, og at deres elever klarede sig dårligere i eksaminer og prøver end forventet. Dette uddybes nærmere i de følgende afsnit.

Blandt de interviewede ledere er der dog optimisme, ift. at eleverne nok skal nå at få indhentet det manglende faglige indhold i undervisningen. Samtidig tegner der sig heller ikke et billede blandt lederne af, at de er bekymrede for, at de samlede perioder med nedlukninger og genåbninger som følge af covid-19-pandemien kommer til at have betydning for elevernes uddannelsesmuligheder fremadrettet.

3.1.1 Lærerne er kommet bagud i pensum og elevernes forståelse af det gennemgåede materiale er mere begrænset

I de kvalitative interview vurderer lærerne, at eleverne ikke har nået det samme i især anden perioden med fjernundervisning² sammenlignet med elever fra før denne periode. Vurderingen blandt lærerne er blandt andet, at lærerne har nået igennem mindre dele af pensum sammenlignet med, hvad de har nået i undervisningen i samme fag før covid-19-pandemien. Lærerne vurderer, at dette skyldes, at de har haft svært ved at fastholde elevernes motivation og koncentration i undervisningen, og der som følge heraf har været brug for flere pauser i den daglige undervisning. Lærerne har således ikke nået igennem det samme, som de normalt ville have nået, og de har i stedet været nødsaget til at gennemgå tidligere skoleårs pensum i starten af skoleåret 2021/2022.

² Fjernundervisning er en samlebetegnelse for den undervisning, der er gennemført for de hjemsendte elever og deltagere primært i nedlukningsperioden og nogle steder delvist i genåbningsperioden. Fjernundervisning er tilrettelagt med en fysisk distance mellem lærere og elever/deltagere. Fjernundervisning foregår ofte, men ikke altid, som virtuel undervisning.

I citatet herunder forklarer en lærer, hvordan hun ikke nåede igennem alt det faglige stof i sit fag, fordi det var svært at fastholde elevernes motivation og koncentration i fjernundervisningen:

Jeg tror, at jeg har gennemgået ca. 80 % af det faglige indhold. Man var godt klar over, at eleverne var trætte af at sidde ved skærmen, når vi kom til 3. modul. Til hverdag [i den fysiske undervisning] kan man lige se på dem, om de er friske. Men på Teams, der gav man dem lidt ekstra tid, og så ender man med ikke at have gennemgået alle de opgaver og eksempler, man plejer at gøre.

Lærer

Det er lærernes vurdering i de kvalitative interview, at ovenstående udfordring med at nå igennem pensum har været større i anden nedlukning på grund af periodens lange varighed. I første nedlukning var dette derimod en mindre udfordring, da nedlukningsperioden var kortere og dermed påvirkede en mindre del af pensum.

Et andet perspektiv blandt de interviewede lærere er, at eleverne ikke har fået læst det, de skulle i anden nedlukningsperiode, eller at de ikke har forståelsen af forskellige emner på plads. Ifølge de interviewede lærere kommer dette til udtryk ved, at elever efter sommerferien ikke har kunnet svare på spørgsmål, som refererer til emner, de tidligere havde gennemgået i fjernundervisningen i nedlukningsperioden. I nogle tilfælde oplevede lærerne, at eleverne slet ikke kunne huske, at de havde gennemgået det pågældende emne, hvilket medførte, at læreren måtte bruge ekstra tid på repetition.

Blandt de interviewede elever er det tydeligt, at de ikke oplever at have lært det i nedlukningsperioderne, som de mener, at de burde. De har en klar oplevelse af, at de vurderer, at de mangler fagligt indhold, og at fjernundervisningen har været en barriere for deres læringsudbytte. For nogle elever bliver dette tydeligt, fordi de i undervisningen har haft om emner, som de ifølge deres lærere burde have haft om forrige år. Om dette forklarer en elev:

Vi har om vektorer i matematik, og det er et virkelig langt forløb, som vi skulle have haft sidste år. Nu er vi i midten af september, og vi er først lige blevet færdige med halvdelen af det forløb. Og vi skulle have haft hele forløbet sidste år. Altså det er virkelig meget tid, vi bruger på de her ting, som vi skulle have haft sidste år.

Elev

Andre elever oplever, at lærerne er gået videre med pensum, selv om eleverne ikke har fået alt med fra undervisningen i nedlukningsperioden. Disse elever beskriver en oplevelse af, at de ved, at de mangler fagligt indhold, men at de samtidig ikke er helt klar over, hvad de mangler. Eleverne er bekymrede for, at dette kan gå ud over dem til eksamen. Om dette forklarer en afgangselev:

Jeg tror helt sikkert, at der er nogle brudstykker, som mangler, fordi man nogle gange måtte tage en pause fra den virtuelle undervisning. Det stresser mig helt vildt meget. Og især når man kigger frem mod eksamen. Der er så mange ting, hvor vi måske ikke har fået det fulde ud af det, men vi skal op og præstere det fulde. Det stresser mig virkelig meget.

Elev

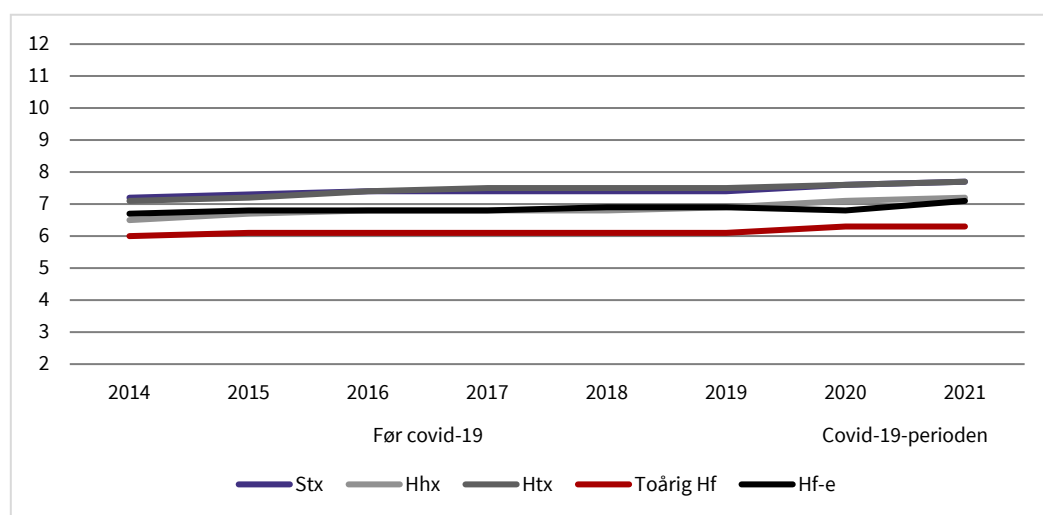
Det er et udbredt perspektiv blandt de interviewede elever, at de føler sig pressede, når de tænker på eksamen. I sommeren 2021 blev eksamen reduceret, og lærerne havde tilmed mulighed for at ændre på indholdet, hvis der var emner, som eleverne ikke var nået omkring. På tidspunktet for interviewene var udmeldingen, at den kommende eksamen ikke bliver reduceret,³ og de interviewede elever fortæller om en oplevelse af et pres over, at de skal op til fuld eksamen, mens de samtidig har en oplevelse af, at de ikke har nået al det faglige indhold i mange af deres fag.

3.1.2 Lærere vurderer, at covid-19-perioden har haft negativ betydning for nogle elevers faglige præstation, men eksamensgennemsnittet på landsplan er fortsat højt

Eksamensresultaterne fra de gymnasiale uddannelser viser, at eleverne generelt har klaret sig godt. En analyse fra Børne og Undervisningsministeriet viser, at de gennemsnitlige eksamensresultater i både 2020 og 2021 er højere end tidligere år (STIL, 2021). Dette fremgår af figur 3.2 herunder.

FIGUR 3.2

Studenternes gennemsnitlige eksamensresultater i perioden 2014-2021

Kilde: Styrelsen for It og Læring, 2021

Note: Figuren viser eksamensresultaterne inkl. bonusfaktor A i perioden 2014 til 2021. Bemærk, at det for studenter på hf-enkeltfag ikke er muligt at få bonus A, og gennemsnittet med og uden bonusfaktor er således identisk.

Stx er her inklusiv 2-årige stx-studenter (tidligere studenterkursus) og hhx inklusiv 2-årige hhx-studenter.

Grundet indberetningsproblemer indgår eux-studerterne ikke i figuren.

Det kan i denne sammenhæng bemærkes, at når der opdeles efter forældrenes uddannelsesbaggrund, ses det umiddelbart at eksamensgennemsnittet specifikt for gruppen af elever med forældre, der har grundskole som højst fuldførte uddannelse, ligger på omtrent samme eller lidt højere niveau i 2020 og 2021 sammenlignet med årene 2017-2019 (Se tabel B.1 i appendiks B). Der er dog væsentlige forbehold, der skal tages, når man ser på udviklingen i eksamensresultaterne over tid

3 Det blev senere meldt ud, at der ved vintereksamenen 2021/22 var mulighed for at se bort fra visse dele af undervisning, der alene er foregået som nødundervisning, i udarbejdelsen af mundtlige eksamensspørgsmål (BUVM, 2022a). Det er ligeledes meldt ud, at dette er en mulighed i forbindelse med sommereksaminerne 2022 (BUVM, 2022b).

idet eksamenskaraktererne i 2020 og 2021 er blevet givet på et helt andet grundlag end tidligere netop pga. de særlige undervisningsforhold, der har gjort sig gældende under Covid-19-pandemien⁴.

Ovenstående resultater skal ses i lyset af, at der i både 2020 og 2021 er blevet afholdt færre eksaminer end i de tidligere år, samt at eksamenskarakteren i de aflyste fag blev erstattet af en årskaraktter. Da årskaraktter generelt er højere end eksamenskarakter – især i skriftlige eksamensformer – er det svært at konkludere noget endeligt på baggrund af disse tal. Derudover bør det påpeges, at de kvalitative interview med lærere viser, at man flere steder har gjort brug af muligheden for at justere eksamensindholdet i denne periode, hvilket har medført, at eleverne har været oppe i et mindre pensum (se afsnit 6.2).

På tværs af de kvalitative interview tegner der sig generelt et blandet billede af lærernes vurdering af elevernes præstationer ved eksamen. Nogle lærere vurderer, at eleverne har klaret sig på samme niveau som elever fra før covid-19-pandemien. Der er dog også lærere, der vurderer, at anden nedlukningen har haft en negativ betydning for elevernes præstation ved blandt andet årsprøverne. Dette kommer blandt andet til udtryk ved, at eleverne fik lavere karakterer til prøverne, end lærerne havde forventet. Uddannelsesinstitutionerne har ikke gennemført en direkte sammenligning med tidligere, men en leder forklarer vurderingen på følgende vis:

Det er jo ikke sådan, at vi har set et kæmpe fald i karakterer... Men når jeg kigger på resultaterne fra de mundtlige eksaminer, var der flere, der faldt igennem. Fx elever, som faldt fra 10 til 4, hvor det ikke burde kunne ske. Det var ikke det generelle billede, men det var flere, end det plejer.

Leder

I de kvalitative interview er der lærere, der peger på, at de i visse fag er blevet meget overraskede over, hvor dårligt nogle af deres elever har klaret sig til årsprøven. Der er blandt andet beretninger om klasser, hvor en stor del af eleverne har dumpet eksamen, hvilket har gjort lærerne opmærksomme på, hvor lidt eleverne har fået med fra perioden med fjernundervisning.

Blandt de interviewede elever er der ligeledes eksempler på denne tendens. Der er blandt andet elever, som har oplevet, at en stor andel af klassen dumpede årsprøven i blandt andet matematik eller biologi. Ifølge eleverne skyldtes dette både, at undervisningen i faget ikke fungerede som virtuel undervisning, og at deres egen motivation og indsats var dårligere i denne periode.

3.2 Covid-19-perioden har tydeliggjort skellet mellem fagligt stærke og svage elever

Undersøgelsen viser, at der er stor forskel på, hvordan elever med fagligt stærke og fagligt svage forudsætninger er kommet igennem covid-19-perioden, ifølge lærere og ledere. Særligt anden nedlukningsperiode, som var af flere måneders varighed, har været med at forstærke forskellen

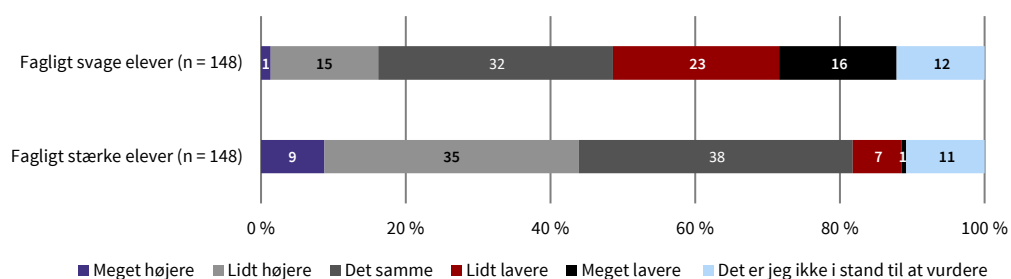
⁴ Bemærk, at disse resultater ikke siger noget om, hvorvidt betydningen af forældrebaggrund ift. elevernes karakterer har ændret sig i løbet af Covid-19-pandemien. Det vil kræve en grundig statistisk analyse, hvor der blandt andet korrigeres for eventuelle ændringer i elevsammensætning på de forskellige gymnasiale uddannelser over tid. Det ligger imidlertid uden for projektets rammer at gennemføre en sådan analyse.

mellem disse to elevgrupper. De fagligt stærke elever var gode til at få lavet deres opgaver og deltage aktivt i undervisningen, mens de fagligt svagere elever havde sværere ved at finde motivationen til at deltage, vurderer lærerne.

I spørgeskemaundersøgelsen vurderer lederne, at særligt de fagligt svage elevers læringsudbytte blev forværret i anden nedluknings- og genåbningsperiode sammenlignet med første nedluknings- og genåbningsperiode. Dette fremgår af figur 3.3 herunder.

FIGUR 3.3

Ledernes svar på spørgsmålet ”Hvordan vil du vurdere følgende elevgruppers læringsudbytte i anden nedluknings- og genåbningsperiode (2021), sammenlignet med første nedluknings- og genåbningsperiode (2020)?”

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt ledere på gymnasiale uddannelser, Danmarks Evalueringsinstitut, 2021.

Note: Ledere, som har angivet svarene ”Det er jeg ikke i stand til at vurdere” og ”Ikke relevant”, indgår ikke i figuren.

Figuren viser, at i alt 39 % af lederne vurderer, at de **fagligt svage elever** har haft et lidt lavere (23 %) eller meget lavere (16 %) læringsudbytte i anden nedluknings- og genåbningsperiode sammenlignet med den første periode. Til sammenligning vurderer kun i alt 8 %, at det er tilfældet for de **fagligt stærke elever**. Disse svar skal ses i relation til, at lederne i forbindelse med første nedluknings- og genåbningsperiode ligeledes vurderede, at de fagligt svage elevers læringsudbytte var lavere sammenlignet med de fagligt stærke elevers. Vurderingen er med andre ord, at tendensen fra første periode er blevet forstærket i anden periode.

Den kvalitative analyse peger på tre forhold ved fjernundervisningen, som ifølge lærere og elever er med til at forklare, hvorfor forskellen mellem elever med fagligt stærke og fagligt svagere forudsætninger er blevet tydeligere i løbet af særligt anden nedluknings- og genåbningsperiode. Det gælder følgende tre forhold ved fjernundervisningen:

- Det har været sværere at sikre elevernes motivation og deltagelse.
- Det har været sværere at fastholde eller etablere en relation til eleverne.
- Det har været oplevet som sværere for eleverne at bede om hjælp undervejs.

Disse forhold uddybes i de følgende afsnit.

3.2.1 Sværere at sikre elevernes motivation og deltagelse i fjernundervisningen

Ledere og lærere vurderer, at forskellen fagligt stærke og fagligt svagere elever er blevet større i løbet af anden nedlukningsperiode. Ifølge lærerne er en del af forklaringen, at de fagligt svage elever generelt har sværere ved at deltage i undervisningen, hvilket er blevet forstærket, når undervisningen er foregået virtuelt. Lærernes vurdering er, at fjernundervisningen var med til at tydeliggøre forskellen mellem de elever, som havde overskud til at gøre en indsats, og de elever, som har sværere ved at finde motivationen til at deltage aktivt. Den eksisterende forskel mellem eleverne er således blevet endnu mere tydelig i denne periode, ifølge lærerne. Om dette forklarer en lærer:

Jeg har set et helt normalt klassebillede i den virtuelle undervisning – bare meget mere karikeret. Dem, der normalt sidder oppe foran og er med, de var på skærmen og oppe. Og dem, som man skal vække i klasseværelset, fordi de sidder og sover over computeren, de lå så bare i sengen og sov.

Lærer

At elever med fagligt svagere forudsætning har været mindre aktive i og motiverede for undervisningen i nedlukningsperioden har ifølge lærerne sat sine spor i elevernes læringsudbytte. Blandt lærerne bliver der udtrykt en bekymring for, at flere af disse elever er blevet tabt i undervisningen, og at skellet med de fagligt stærke og fagligt svage er blevet større. Om dette forklarer en lærer:

Den bedste tredjedel, de er faktisk stort set lige så godt kørende, som de plejer, mens den sidste tredjedel er bare rigtig langt bagefter, ift. hvad de plejer. Der er kæmpe spænd imellem dem... Så jeg tror, at der er nogle, som er blevet tabt, mens andre godt har kunnet administrere at være hjemme og få det ud af det, de skulle.

Lærer

I citatet peger læreren også på et andet udbredt perspektiv i interviewene, som handler om elevernes kompetencer ift. at kunne modtage undervisning derhjemme. På tværs af interviewene oplever lærerne, at elever, som har svage faglige forudsætninger, også har haft sværere med at strukturere deres hverdag. Lærerne påpeger, at det har været afgørende for undervisningen i nedlukningsperioden, at eleverne har formået at komme op om morgenen og holde sig selv i gang derhjemme og få udarbejdet deres lektier og afleveringer til tiden. De fagligt stærke elever har overordnet set haft nemmere ved dette end de fagligt svagere elever, hvilket har medført, at de har haft bedre forudsætninger for at få et godt udbytte af undervisningen i nedlukningsperioden.

På tværs af interviewene med lærere bliver det dog understreget, at periodens længde har bidraget til, at mere eller mindre alle elever til sidst var udfordrede på deres motivation. Og at selv de fagligt stærke elever også var udfordrede i slutningen af perioden.

3.2.2 Sværere at fastholde eller etablere en relation til eleverne

Den kvalitative analyse viser, at det i fjernundervisningsperioden har været sværere for lærerne at fastholde eller etablere en relation til eleverne. Dette har ifølge lærerne medvirket til, at de dels har haft sværere ved at identificere inaktive eller demotiverede elever, og dels at de har haft sværere ved at engagere eleverne i undervisningen. I det fysiske klasserum har lærerne en fornemmelse af, hvilke elever de skal prøve at engagere yderligere i undervisningen, men den fornemmelse har ifølge lærerne været svær at få i det virtuelle rum, hvor eleverne samtidig sad derhjemme.

Barrieren ift. at have en relation til eleverne hænger sammen med, at en stor del af eleverne ikke havde lyst til at tænde for deres kamera, når de havde undervisning på fx Teams. På tværs af interviewene beskriver lærerne en stor frustration over, at eleverne ikke tændte deres kameraer. Lærerne oplevede det som nærmest umuligt at bevare en relation til eleverne og aktivere dem i undervisningen, hvis de ikke kunne se deres ansigter. Samtidig var det meget demotiverende for lærerne at undervise foran en skærm uden ansigter.

Blandt eleverne er der dog en oplevelse af, at det var grænseoverskridende at have kameraet tændt. Det handlede fx om, at de ikke havde lyst til at vise, hvor de bor, eller at de lige var stået op og ikke havde lyst til, at andre skulle se dem. En elev sætter ord på, hvorfor det virkede ubehageligt at have kameraet tændt:

Jeg prøvede lidt at undgå at have kameraet tændt. Jeg synes, at det var meget ubehageligt, sådan at alle de kan sidde og kigge ind på en. I en [fysisk] klasse kan man se, hvem der kigger rundt. Det synes jeg ikke var så fedt [at man ikke kunne på Teams].

Elev

På flere uddannelsesinstitutioner har man forsøgt at indføre, at eleverne fik noteret fravær, hvis de ikke havde deres kamera tændt. Det var dog de færreste lærere som praktiserede dette, fordi det krævede for meget af dem at insistere på, at eleverne skulle tænde for kameraet. Nogle ledere og lærere konstaterer i interviewene, at det ville have været en fordel, hvis de havde indført kravet om at have kameraet tændt i starten af perioden, så eleverne havde vænnet sig til det med det samme.

3.2.3 Eleverne havde sværere ved at bede om hjælp i fjernundervisningen

Det tredje forhold, som i de kvalitative interview fremhæves som medvirkende årsag til, at skellet mellem faglig stærke og svage elever er blevet større, er, at nogle elever har oplevet, at det var sværere eller mere grænseoverskridende at bede om hjælp i fjernundervisningen.

Analysen viser, at særligt elever med fagligt svage forudsætninger havde en oplevelse af, at det var svært at bede om og få hjælp i fjernundervisningen. Blandt elever med svage faglige forudsætninger fremhæves det blandt andet, at det var sværere at stille spørgsmål i undervisningen, fordi de oplevede, at der var mere opmærksomhed på dem i det virtuelle klasserum. Om dette forklarer en elev:

Det bliver sværere sådan lidt diskret at række hånden op og spørge om ting, fordi det er, som om der bliver lidt flere dumme spørgsmål, fordi så siger læreren: ”Cecilie ja, hvad siger du”, og så skal man tænde sin mikrofon, og så kan alle sidde og høre på én.

Elev

Lærerne peger på samme måde på, at det har været en udfordring at give elever med fagligt svage forudsætninger den nødvendige hjælp i nedlukningsperioden. Det skyldes bl.a., at lærerne i det fysiske klasseværelse har en større føling med, hvilke elever der har brug for hjælp, og hvornår de skal gå hen til pågældende elevs bord. Denne føling har været svær at opretholde i fjernundervisningen, vurderer de interviewede lærere (jf. pointerne i forrige afsnit).

Den kvalitative analyse viser, at når eleverne ikke umiddelbart fik den hjælp, de havde brug for i fjernundervisningen, benyttede nogle muligheden for at skrive en mail til deres lærere. Imidlertid peger eleverne på, at det var svært at formulere det, de ikke forstod, og som de havde spørgsmål til, på skift frem for i en uformel dialog med læreren. Derudover peger nogle elever på, at det kunne tage tid at få svar på deres mails, og at det i nogle tilfælde var svært at komme igennem på telefon.

Den forsinkelse, der lå i at afvente svar fra læreren, var således en yderligere barriere for at få den nødvendige hjælp, ifølge eleverne.

3.3 Lærernes erfaring og didaktiske kompetencer har haft betydning for elevernes læringsudbytte

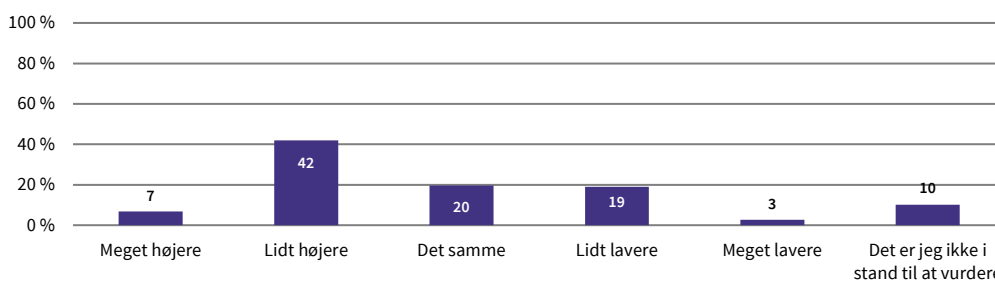
Undersøgelsen viser, at lærernes evne til at gennemføre varierende og motiverende fjernundervisning har haft stor betydning for elevernes læringsudbytte i nedlukningsperioden.

Selvom både de adspurgte ledere og lærere vurderer, at den samlede covid-19-periode har haft en negativ betydning for eleverne faglige status (jf. afsnit 3.1), er det samtidig deres vurdering, at eleverne læringsudbytte og kvaliteten af undervisningen var højere i anden nedluknings- og genåbningsperiode sammenlignet med første. En stor del af forklaringen ser ud til at være, at både lærere og elever kunne trække på erfaringerne fra den forrige nedlukningsperiode i 2020.

Figur 3.4 herunder viser, at i alt 49 % af de adspurgte ledere vurderer, at elevernes læringsudbytte var lidt højere (42 %) eller meget højere (7 %) i anden nedluknings- og genåbningsperiode (2021) sammenlignet med første periode (2020). 20 % vurderer, at det er det samme. 20 % vurderer, at det er det samme.

FIGUR 3.4

Ledernes vurdering af den samlede elevgruppes læringsudbytte i anden nedluknings- og genåbningsperiode (2021) sammenlignet med første nedluknings- og genåbningsperiode (2020)?” (n = 148)

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt ledere på gymnasiale uddannelser, Danmarks Evalueringsinstitut, 2021.
Note: Ledere, som har angivet "Ikke relevant", indgår ikke i figuren.

Den kvalitative analyse viser, at lærerne især er blevet bedre til at udnytte de didaktiske og pædagogiske muligheder, der findes i fx Teams, og at de er blevet mere bevidste om, hvilke typer af undervisning der egner sig bedst til det virtuelle format.

Lærerne har især gode erfaringer med at sende eleverne ud i digitale grupperum. Dette er gavnligt, fordi eleverne får mulighed for at samarbejde med hinanden i mindre grupper. Samtidig giver det også en mulighed for, at lærerne kan få en bedre kontakt til eleverne, hvis lærerne deltager i elevernes gruppearbejde i kortere eller længere tid. Samtidig har lærerne i anden nedlukningsperiode udviklet flere kreative og sociale undervisningsformer, og flere af lærerne har oplevet at være mere teknisk kompetente til at bruge de digitale muligheder i undervisningen.

De kvalitative interview viser dog også, at fag, som indeholder praktiske elementer i form af fx eksperimenter i naturfagene eller praktiske øvelser i musik, idræt og billedkunst, har haft nogle konkrete udfordringer i fjernundervisningen. Til trods for at lærerne har forsøgt at gennemføre praktiske øvelser for eleverne derhjemme, oplever både lærere og elever alligevel, at de mangler denne type undervisning. Netop af denne årsag ses en tendens til, at uddannelsesinstitutionerne indførte ekstra undervisning i fag med praktiske elementer, så eleverne havde mulighed for at indhente noget af det, de ikke nåede i nedlukningsperioden, forud for eksamen (se kapitel 5).

Med undtagelse af fag med praktiske elementer viser den kvalitative analyse ikke et entydigt billede af, hvilke fag der har haft de bedste eller dårligste betingelser i fjernundervisningen. Der er en tendens til, at elever og lærere peger på sprogfagene som særligt svære at gennemføre virtuelt. Det drejer sig især om, at det i forvejen kan være grænseoverskridende for eleverne at sige noget på et andet sprog, og at dette er blevet forstærket, når undervisningen er foregået fx via Teams. En engelsklærer fremhæver dog, at Teams har understøttet sprogundervisning på en god måde, da han har haft mulighed for at dele eleverne i små grupper, hvor det var tryggere for dem at tale engelsk.

Matematik bliver også fremhævet som et fag, der har været svært at undervise i virtuelt. Lærerne peger på, at de ofte bruger tavlen i den fysiske matematikundervisning, og det har været svært at genskabe tavlen i en virtuel form. Samtidig giver fjernundervisningen nogle udfordringer ift. at holde øje med, om eleverne har forstået indholdet i undervisningen.

På tværs af elevinterviewene er det dog tydeligt, at elevernes udbytte af undervisningen i nedlukningsperioden handler mere om lærernes forudsætninger for at undervise virtuelt end om det enkelte fags egnethed ift. virtuel undervisning. Elevernes erfaringer er, at fjernundervisningen fungerer bedst, når lærerne varierer undervisningen med forskellige undervisningsformer, og eleverne blev inddraget i undervisningen. Dette perspektiv illustreres i nedenstående citat:

Jeg tror ikke, at det har noget med faget at gøre. Jeg tror virkelig, at det har noget med læreren at gøre. De gode lærere lavede noget forskelligt hver gang og nogle gange noget socialt på Teams, fx små lege, for at vi kunne få snakket med hinanden. De mindre gode lærere gav os bare nogle opgaver, og så skulle vi aflevere dem på et tidspunkt. Det var der, hvor der var rigtig mange af os elever, som sagde: ”Nå, men så laver jeg det ikke, fordi det gider jeg ikke alligevel.”

Elev

Citatet illustrerer, hvordan elevernes udbytte af undervisningen hang sammen med, hvorvidt lærerne formåede at motivere eleverne i fjernundervisningen. I tråd med dette perspektiv peger andre elever på, at mange timer foran skærmen uden variation var demotiverende, men det var til gengæld gavnligt, når lærerne gav eleverne opgaver, hvor de skulle ud og bevæge sig.

4 Status på elevernes trivsel

Dette kapitel sætter fokus på betydningen af både første og anden nedluknings- og genåbningsperiode for elevernes trivsel. I kapitlet gives en status på elevernes trivsel i efteråret 2021, herunder hvordan perioderne har påvirket forskellige elevgrupper, samt hvilke forhold der har haft betydning herfor.

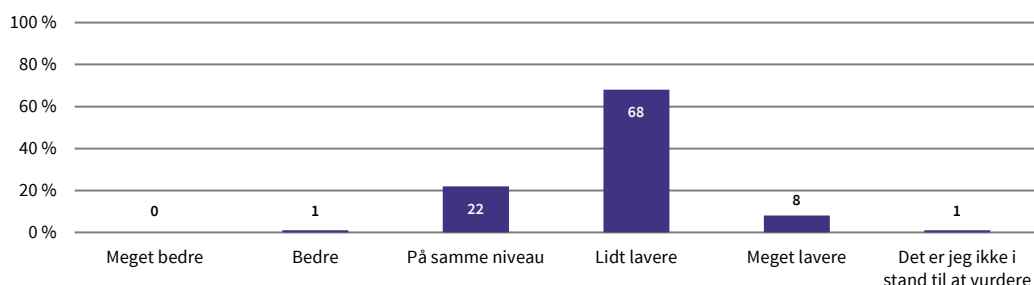
4.1 Trivselsmæssig status som følge af covid-19-perioden som helhed

I både spørgeskemaundersøgelsen og i de kvalitative interview vurderer ledere og lærere, at elevernes trivsel er blevet udfordret af både første og anden nedluknings- og genåbningsperiode. Meget tyder på, at trivslen i efteråret 2021 fortsat er negativt påvirket af nødundervisningsperioderne – især nedlukningsperioderne. Der er dog ikke noget, der tyder på, at gymnasieelevernes generelle trivsel er blevet påvirket i en grad, som giver anledning til bekymring for gruppen som helhed. Der er dog opmærksomhed på en voksende gruppe af elever med psykiske udfordringer blandt både ledere og lærere.

Spørgeskemaundersøgelsen blandt ledere viser, at de vurderer, at elevernes trivsel er lavere i efteråret 2021 end blandt tidligere elever før 2020, dvs. før covid-19-pandemien. 76 % af lederne angiver, at elevernes trivsel er lidt lavere (68 %) eller meget lavere (8 %). 22 % vurderer, at elevernes trivsel er på samme niveau som for elever fra før 2020. Se figur 4.1 nedenfor.

FIGUR 4.1

Ledernes svar på spørgsmålet ”Hvordan vil du helt overordnet vurdere jeres nuværende elevers trivsel ift. elever fra før 2020?”

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt ledere på gymnasiale uddannelser, Danmarks Evalueringsinstitut, 2021
 Note: Ledere, som angiver, at de ikke er i stand til at vurdere dette, indgår ikke i figuren (én leder).

I de kvalitative interview er det et udbredt perspektiv blandt alle informantgrupper, at elevernes trivsel var lavere end normalt oven på perioderne med fjernundervisning. Der er dog delte vurderinger af, hvorvidt den samlede elevgruppes trivsel fortsat er forringet, efter eleverne er kommet tilbage på uddannelsesinstitutionerne i april 2021.

For størstedelen af eleverne vurderes det, at deres trivsel er blevet betragteligt bedre, efter de er startet i skole igen. Her er oplevelsen blandt ledere, lærere og elever, at de trivselsudfordringer, eleverne har oplevet i anden nedlukningsperiode, knyttede sig til, at eleverne ikke kunne komme i skole, og at undervisningen udelukkende foregik virtuelt. Nogle af de interviewede lærere og elever vurderer, at eleverne har fundet en ny motivation for at gå i gymnasiet, fordi de har prøvet at få undervisning derhjemme og derfor sætter stor pris på den fysiske undervisning og deres relationer til lærere og klassekammerater.

For andre elever har det ifølge respondenterne været hårdt at komme tilbage til uddannelsesinstitutionen igen. Lærere og elever vurderer i de kvalitative interview, at det handler om, at eleverne var blevet vant til at tage mentale pauser i fjernundervisningen, men at dette ikke på samme måde har været muligt i den fysiske undervisning. Samtidig har eleverne skulle forholde sig til det sociale spil i klassen og forskellige relationer i pauserne. Flere elever peger på, at de er blevet mere opmærksomme på, hvor meget støj, der er i klasseværelset både i pauserne og undervisningen, og at det distraherer dem på måder, som det ikke gjorde inden nedlukningsperioden.

Dertil kommer en oplevelse af, at der på nogle uddannelsesinstitutioner er kommet flere elever med psykiske udfordringer end tidligere. Blandt de interviewede lærere, som også inkluderer en studievejleder, er oplevelsen, at der er sket en stigning i elever, som henvender sig til dem, fordi de har problemer med deres trivsel. Studievejleder og lærere vurderer også, at der er sket en stigning i elever med symptomer på fx angst og depression, hvilket de blandt andet forklarer med, at nedlukningsperioderne har været en svær tid for eleverne. En studievejleder sætter ord på dette perspektiv:

Set fra studievejlederkontoret er vi ude i en bundløs trivselssituation. Vi har aldrig oplevet noget lignende. Der er så mange elever, der mistrives med depressionssymptomer, angst, problemer med at være i fællesskaber, problemer med at være hjemme. De beskriver, hvordan de ikke kan arbejde derhjemme, fordi de forbinder deres værelse, skrivebord og seng med det her coronafængsel, de var i.

Studievejleder

Blandt lærerne bliver der peget på, at de ikke nødvendigvis får øje på elevernes psykiske udfordringer i undervisningen, og at der kan være en tendens til, at mange af disse elever gemmer sig, og at uddannelsesinstitutionens medarbejdere ikke får øje på deres udfordringer. Derfor mener lærerne, at det er vigtigt at være opmærksom på alvorlige trivselsmæssige udfordringer hos eleverne i det kommende stykke tid.

4.2 Især anden nedlukningsperiode har bidraget til lavere trivsel blandt eleverne

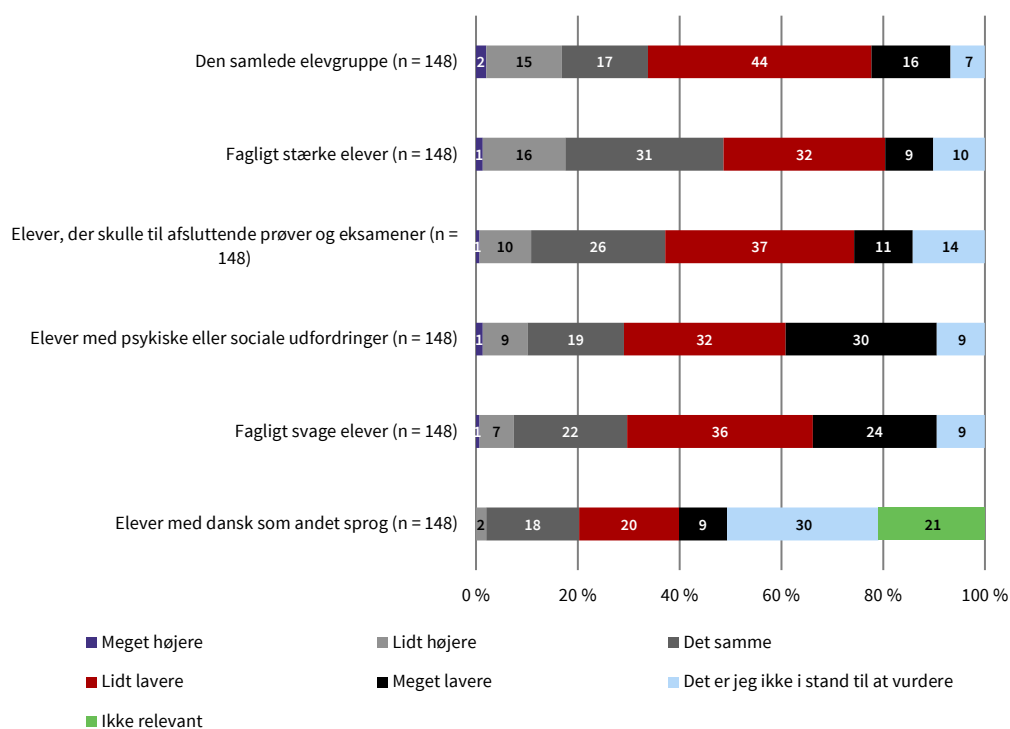
Erfaringerne fra første nedluknings- og genåbningsperiode i foråret/sommeren 2020 var, at der var stor forskel på periodens betydning for forskellige elevgruppes trivsel. Den overordnede vurdering var dog, at en stor andel af gymnasieeleverne havde det svært i perioden. For eksempel angav cirka halvdelen af de adspurgte elever, at de oplevede at føle sig mere ensomme og i dårligere humør under nedlukningen (EVA, 2021).

Nærværende undersøgelse viser, at anden nedlukningsperiode har medvirket til at forstærke denne negative tendens. Særligt elever med svage faglige forudsætninger og elever med psykiske og sociale udfordringer har ifølge lærere og ledere været ekstra udfordrede på deres trivsel i anden nedluknings- og genåbningsperiode sammenlignet med første periode (EVA, 2021). Dette kommer både til udtryk i de kvalitative interview og i spørgeskemaundersøgelsen. Den overordnede vurdering er dog, at anden nedluknings- og genåbningsperiode har påvirket størstedelen af eleverne negativt uanset personlige eller faglige forudsætninger.

Figur 4.2 neden for viser, at i alt 60 % af de adspurgte ledere angiver, at **den samlede elevgruppes** trivsel har været lidt lavere (44 %) eller meget lavere (16 %) i anden nedluknings- og genåbningsperiode sammenlignet med første periode.

FIGUR 4.2

Ledernes svar på spørgsmålet ”Hvordan vil du så vurdere følgende elevgruppers trivsel i skolen i anden nedluknings- og genåbningsperiode (2021), sammenlignet med første nedluknings- og genåbningsperiode (2020)?”

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt ledere på gymnasiale uddannelser, Danmarks Evalueringsinstitut, 2021.

For **fagligt svage elever** angiver 60 % af lederne, at de enten har haft en lidt lavere (36 %) eller meget lavere (24 %) trivsel i anden nedluknings- og genåbningsperiode sammenlignet med den første periode. Andelen af ledere, der vurderer dette om **fagligt stærke elever**, er signifikant mindre, men stadig høj (i alt 41 %). Disse resultater peger på, at det er ledernes vurdering, at en stor andel af både de fagligt stærke og svage elever har været mere udfordret på trivslen i anden periode sammenlignet med første periode, men at dette særligt gør sig gældende for de fagligt svage elever.

Der er ligeledes en stor andel af ledere (i alt 62 %), som vurderer, at **elever med psykiske og sociale udfordringer** har haft lavere trivsel i anden nedluknings- og genåbningsperiode sammenlignet med første periode.

Selvom det vurderes, at anden nedluknings- og genåbningsperiode har været udfordrende for størstedelen af eleverne på de gymnasiale uddannelser, er det dog også vurderingen, at der er elever, som har trivedes i nedlukningsperioden. Dette var også en erfaring fra første nedlukningsperiode (EVA, 2021).

I de kvalitative interview med lærere og elever er det blandt andet et perspektiv, at nogle elever har trives i perioden med fjernundervisning. Erfaringen er, at dette skyldes, at eleverne havde den fornødne ro samt gode forhold at arbejde under derhjemme. Der var også tale om elever, der havde en hobby eller sport, som de kunne udføre til trods for nedlukningen, og om elever, der generelt havde let ved at følge med i undervisningen virtuelt.

I interviewene peger lærere og ledere også på, at elever med social angst og elever, som normalt er meget stille i undervisningen, har trivedes i perioden med fjernundervisning. For disse elever har det været en tryk måde at kunne deltage i undervisningen på derhjemme i trygge rammer, fordi de ikke har skullet bekymre sig om at komme i skole og skulle indgå i de sociale relationer i klassen, ifølge lærerne.

4.2.1 Længden på anden nedlukningsperiode vurderes at være en væsentlig årsag til lavere trivsel blandt eleverne

De interviewede ledere og lærere vurderer, at elevernes lavere trivsel kan forklares med, at det var anden gang, at eleverne oplevede at blive sendt hjem. Hvor der i første nedlukningsperiode var en oplevelse af, at eleverne fandt en fællesskabsfølelse og motivation i at komme igennem en ny situation sammen, var dette ikke på samme måde oplevelsen i anden nedlukningsperiode. Om dette forklarer en lærer:

Første nedlukning var jo sådan en fælles samfundsoplevelse, altså det der med, at vi var hjemsendt og nej, nu kan vi gå en lang tur, og alle kom i gang med at strikke og sådan noget. Den oplevelse havde vi ikke anden gang. Der var det mere sådan: ”Åh nej, nu igen!”

Lærer

Vurderingen er ligeledes, at anden nedlukningsperiode var mere udfordrende for eleverne på grund af dens længde. Hvor første nedlukningsperiode varede omkring en måned, havde anden nedlukningsperiode en varighed på ca. fire måneder. Erfaringerne fra anden nedlukningsperiode var, at eleverne kunne fastholde motivationen i starten, men som perioden skred frem, blev det sværere at blive ved med at være motiveret for undervisningen. De kvalitative interview med elever viser blandt andet, at jo længere eleverne kom hen i perioden, jo flere pauser havde de brug for at holde i fjernundervisningen for at blive ved med at bevare motivationen. Et udbredt perspektiv blandt eleverne er, at deres hverdag samlet set har været negativt påvirket i anden nedlukningsperiode, hvilket gik ud over deres motivation for undervisningen. Om dette forklarer en elev:

I første nedlukningsperiode følte jeg, at man hele tiden så lystegn forude. Men anden nedlukningsperiode var bare uden ende. Jeg følte virkelig ikke, at man kunne glæde sig til noget, for man ville blive skuffet over, at det blev aflyst. Og det gjorde det bare virkelig, virkelig svært sådan at have motivation til alle gøremål. Og særligt ift. skolen.

Elev

4.2.2 Fagligt stærke elever har været udfordret på trivslen til trods for et generelt højt læringsudbytte

Figur 4.2 viser, at en stor andel af lederne (41 %) vurderer, at elever med fagligt stærke forudsætninger har haft lavere trivsel i anden nedlukningsperiode sammenlignet med første periode. Dette er interessant, da spørgeskemaundersøgelsen ligeledes viser, at langt størstedelen af lederne vurderer, at de fagligt stærke elever har haft samme eller højere læringsudbytte i anden nedlukningsperiode sammenlignet med første nedlukningsperiode. Det er altså værd at bemærke, at selvom denne elevgruppes læringsudbytte vurderes at være højt i anden nedlukningsperiode sammenlignet med den første periode, har disse elever samtidig haft det svært trivselsmæssigt.

I de kvalitative interview er det på samme måde en udbredt vurdering blandt lærere og ledere, at de fagligt stærke elever også har været udfordrede på deres trivsel i anden nedlukningsperiode, og at det i høj grad kan forklares med periodens længde og mangel på socialt samvær med klassekammeraterne.

Det er dog samtidig en udbredt vurdering blandt ledere og lærere, at disse elever nok skal klare sig fremadrettet, fordi de har fået mere ud af fjernundervisningen, og de har gode muligheder for at få indhentet et eventuelt tabt læringsudbytte i løbet af skoleåret. Der er ligeledes en oplevelse blandt lærerne af, at disse elever har opbygget stærke kompetencer i perioden i form af selvdisciplin og selvstændighed. Derfor peger lærere og ledere også på, at det er vigtigst at have fokus på, hvordan de fagligt svage elever kommer godt ud af perioderne med nedlukninger.

4.2.3 Klassefællesskabet har været udfordret – særligt i nye klasser

Et andet udbredt perspektiv blandt eleverne er, at de har savnet de sociale fællesskaber i nedlukningsperioderne, hvilket har påvirket deres trivsel. Når eleverne har set hinanden i fjernundervisningen, har deres dialog primært handlet om det faglige, og de har savnet at have en relation til hinanden ud over det faglige.

På tværs af interviewene med ledere, lærere og elever bliver der peget på, at klassefællesskaberne har været særlig udfordret i de klasser, som netop var blevet etablerede lige inden anden nedlukningsperiode. Det drejer sig om elever, der gik i 1. g eller 1. hf i efteråret 2020. For 1. g'ernes vedkommende havde de gået på grundforløbet det meste af efteråret, og deres faste klasser var først blevet etableret et par måneder inden nedlukningen (se evt. figur 2.1 i rapportens indledning). Eleverne havde derfor ikke haft meget tid til at lære hinanden at kende inden anden nedlukningsperiode, hvilket blandt andet gik ud over samarbejdet på tværs af grupperinger i klassen.

Undervejs i anden nedlukningsperiode kunne lærere og elever mærke det manglende fællesskab, ved at eleverne var meget tilbageholdende i fjernundervisningen. Flere elever oplevede ikke at være tilstrækkeligt trygge til at deltage mundtligt i undervisningen, fordi de ikke kendte hinanden. Tilbage i den fysiske undervisning bemærkede både ledere, lærere og elever, at eleverne ikke kendte hinanden særlig godt, selvom de nu går i 2. g eller 2. hf. Eleverne oplevede især mange grupperinger i deres klasser, og at det var svært at bryde ud af grupperingerne og lære hinanden at kende på tværs af klassen. En 3. g.-elev sætter ord på nogle af forskellene mellem årgangene:

Jeg synes, vores klasse, og min generelle følelse med 3.g-årgangen, er, at vi nåede at få det fællesskab inden nedlukningen, som vi kan bygge videre på. Men 2.g-årgangen har vi jo endt med næsten at kalde corona-årgangen. 2.g-klasserne fik jo slet ikke noget at bygge på. Nu ser vi for eksempel, at de ikke bruger fællesarealerne i pauserne, så der mangler lidt den summen fra dem, som vi plejer at se.

Elev

Der er dog også et perspektiv blandt eleverne, som handler om, at deres klassefællesskab blev bedre, efter at de kom tilbage i skole i genåbningsperioden. Disse elever fik øjnene op for værdien af et godt klassefællesskab, og eleverne fremhæver, at de i genåbningsperioden gjorde en ekstra indsats for at bidrage til et godt klassemiljø.

Blandt ledere, lærere og elever er det et udbredt perspektiv, at uddannelsesinstitutionerne fortsat skal sætte fokus på at styrke klassefællesskaberne i løbet af skoleåret. Informanterne vurderer i de kvalitative interview, at sociale arrangementer og studieture kan være med til at afhjælpe udfordringerne (se mere under kapitel 5).

4.3 Gymnasierne har haft varierende succes med at invitere elever ind på uddannelsesinstitutionen

Både i første- og anden nedlukningsperiode har gymnasierne haft mulighed for at invitere elever ind på uddannelsesinstitutionen, som de vurderede havde et særligt behov for dette. I forbindelse med anden nedlukningsperiode blev uddannelsesinstitutionerne opfordret af ministeriet til at benytte sig af denne mulighed. Den kvalitative analyse viser, at uddannelsesinstitutionerne har gjort brug af denne mulighed, men at eleverne ikke altid har ønsket at tage imod tilbuddet.

De kvalitative interview med ledere og lærere viser, at der i forbindelse med at invitere elever ind på uddannelsesinstitutionen har været fokus på elever, der havde udfordringer med at følge med i fjernundervisningen. Muligheden for at invitere elever ind blev således brugt som greb til at give eleverne nogle gode rammer for at følge med i fjernundervisningen. Det kunne fx være til elever, som kom fra hjem, hvor der ikke var plads eller ro til at kunne deltage i fjernundervisningen.

Alle de interviewede gymnasier i undersøgelsen har tilbudt udvalgte elever at komme ind på uddannelsesinstitutionen, men de har haft varierende succes med at få eleverne til at takke ja til tilbuddet. For nogle gymnasiers vedkommende har man haft nogle elever inde fra hver årgang. Her har lederne vurderet, at det har haft en positiv indflydelse på disse elevers trivsel. På andre gymnasier har man ikke haft en eneste elev inde på uddannelsesinstitutionen, til trods for at man forsøgte at invitere udvalgte elever ind. En skoleleder forklarer, hvorfor det ikke er lykkedes at få elever ind og modtage undervisning på hans uddannelsesinstitution:

Vi troede, at vi i anden nedlukning kunne få gang i at få de sårbare elever op på skolen. Elever, vi bare synes, vi skulle hjælpe. Det lykkedes simpelthen ikke. Det blev ikke godt modtaget. Eleverne oplevede, at de blev endnu mere stigmatiseret ved at sidde på skolen, når de andre var hjemme.

Leder

Elevernes oplevelse af at blive stigmatiserede ved at være på uddannelsesinstitutionen har således været en barriere for, at nogle uddannelsesinstitutioner har kunne understøtte elever med udfordringer i at komme godt igennem perioden.

Ud over at invitere eleverne ind på uddannelsesinstitutionen har man på gymnasierne også brugt studievejlederen til at holde øje med elever, som man vurderede var udsatte eller i mistrivsel. Lærerne har været i løbende dialog med studievejlederne, som ringede til de elever, som lærerne var bekymrede for. Samtidig havde studievejlederne en liste over elever, som de i forvejen havde nær kontakt til, som de også ringede til løbende igennem nedlukningsperioden.

5 Indsatser til at imødegå faglige og trivselsmæssige udfordringer

Dette kapitel giver et overblik over, hvilke indsatser gymnasierne har i gangsat for at imødegå covid-19-pandemiens betydning for elevernes læring og trivsel. Kapitlet belyser både, hvordan indsatserne er finansieret, hvilke elever indsatserne har været målrettet, samt hvilken betydning indsatserne vurderes at have haft ift. at styrke elevernes læring og trivsel.

De politiske aftaler om støtte til skolernes håndtering af faglige udfordringer og indsatser til at styrke trivslen

Med de politiske aftaler fra hhv. februar og juni 2021 blev der afsat midler til finansiering af indsatser til håndtering af faglige eller trivselsmæssige udfordringer. Vurderingen var, at elevernes faglige udvikling og trivsel havde været ”sat på prøve under nedlukningen”, og i en erkendelse af, at ”elevers faglig udvikling og trivsel hænger uløseligt sammen”, ønskede man at foregribe de negative konsekvenser, det måtte have for såvel den enkelte som for samfundet som helhed. Ud af en rammebevillingen gik i alt 137 mio. til de gymnasiale uddannelser. Midlerne er afsat til at give et fagligt løft på de gymnasiale uddannelser samt igangsætte ekstraundervisning, tolærerordninger, turboforløb mv.

Kilder: De politiske aftaletekster fra hhv. 18. februar 2021 og 1. juni 2021.

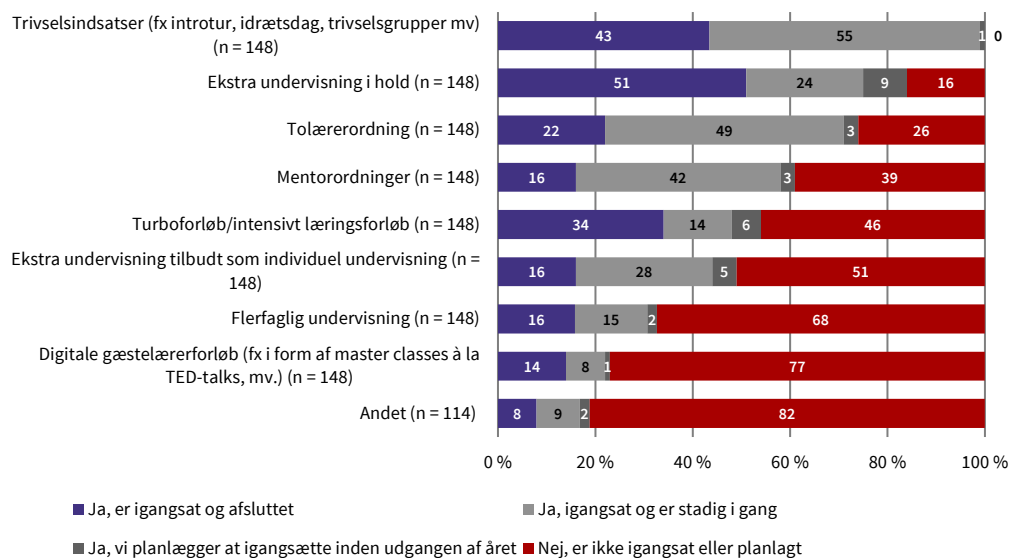
5.1 Beskrivelse af indsatser på de gymnasiale uddannelser

Trivselsindsatser, tolærerordninger, ekstraundervisning i hold og mentorordninger er ifølge lederne de indsatser, som flest gymnasiale uddannelser har igangsat på undersøgelsestidspunktet, oktober 2021, som følge af covid-19-pandemien.

Figur 5.1 herunder viser, hvor stor en andel af lederne, der angiver, at de enten *har igangsat* eller *har planer om* at igangsætte de enkelte indsatstyper beskrevet i de politiske aftaletekster.

FIGUR 5.1

Har I igangsat, eller planlægger I at igangsætte følgende indsatser til at styrke elevernes læring og trivsel som følge af covid-19-pandemiens konsekvenser?

Kilde: Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt ledere på gymnasiale uddannelser, Danmarks Evalueringsinstitut, 2021.
Note: Figuren viser afrundede procenter. Der er derfor eksempler på, at ledernes svar ikke runder op til præcist 100 % i figuren.

Som det fremgår af figuren herover, har uddannelsesinstitutionerne ifølge lederne især igangsat trivselsindsatser (99 %) og ekstra undervisning i hold (75 %) og tolærerordning (71 %). Mentorordninger er ligeledes en indsats, som er igangsat på flere uddannelsesinstitutioner (58 %).

Figuren viser desuden, at i alt 19 % af lederne har igangsat (17 %) eller har planer om at igangsætte (2 %) "andre indsatser" end de oplyste. Ifølge ledernes svar i spørgeskemaet består disse indsatser blandt andet af ekskursioner ud af huset, lektieværksteder, foredrag, sociale teambuildingøvelser og eksamensforberedelse.

Ledernes svar viser, at størstedelen af de enkelte indsatser enten er helt eller delvist finansieret af de politisk afsatte midler fra februar eller juni 2021. Blandt de oplyste indsatser er det især tolærerordning, ekstra undervisning i hold og trivselsindsatser, som ifølge lederne er helt eller delvist finansieret af disse midler. Mentorordninger og flerfaglig undervisning er de indsatser, som ifølge færrest ledere er finansieret af disse midler. Lederne svar fremgår af tabel 5.1 herunder:

TABEL 5.1

Er de igangsatte/planlagte indsatser helt eller delvist finansieret af de politisk midler afsat som følge af covid-19-pandemien (både midler fra februar og juni 2021)?

	Ja, helt	Ja, delvist	Nej	Total
Tolærerordning (n = 110)	40 %	51 %	9 %	100 %
Flerfaglig undervisning (n = 48)	17 %	52 %	31 %	100 %
Turboforløb/ intensivt læringsforløb (n = 80)	36 %	53 %	11 %	100 %
Ekstra undervisning i hold (n = 125)	38 %	54 %	7 %	100 %
Ekstra undervisning tilbudt som individuel undervisning (n = 72)	31 %	51 %	18 %	100 %
Mentorordninger (n = 91)	12 %	55 %	33 %	100 %
Trivselsindsatser (fx introstur, idrætsdag, trivselsgrupper mv.) (n = 148)	30 %	63 %	7 %	100 %
Digitale gæstelærerforløb (fx i form af master classes à la TED-talks mv.) (n = 34)	32 %	47 %	21 %	100 %

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt ledere på gymnasiale uddannelser, Danmarks Evalueringsinstitut, 2021.

Note: Spørgsmålet er stillet til skoleledere, som har tidligere har svaret "Ja, er igangsat og afsluttet", "Ja, igangsat og er stadig i gang" eller "Ja, vi planlægger at igangsætte inden udgangen af året" til indsatserne i tabellen.

I de kvalitative interview fremgår det, at det især er lederne, som i dialog med lærerne har besluttet, hvordan de politisk afsatte midler skulle bruges. Lærernes rolle har især været at identificere, hvilke hold eller fag der har haft brug for en særlig indsats i form af eksempelvis ekstra undervisning eller trivselsaktiviteter.

Tabel 5.2 herunder viser lederens angivelse af, hvilke elever indsatserne har været målrettet. Det fremgår, at nogle indsatser (særligt trivselsindsatser og flerfaglig undervisning) ofte har været målrettet alle elever, mens andre indsatser i højere grad har været målrettet elever med konkrete faglige eller trivselsmæssige udfordringer.

TABEL 5.2

Hvem har de enkelte indsatser været målrettet? (Angiv gerne flere svar)

	Alle elever	Elever, der skulle/skal til afsluttende prøver og eksamener	Elever med faglige udfordringer	Elever med trivselsudfordringer	Elever på udvalgte uddannelser/linjer	Anden målgruppe	Ved ikke
Tolærerordning (n = 110)	25 %	34 %	28 %	7 %	33 %	7 %	2 %
Flerfaglig undervisning (n = 48)	52 %	17 %	10 %	4 %	13 %	6 %	15 %
Turboforløb/intensivt læringsforløb (n = 80)	11 %	43 %	35 %	6 %	11 %	6 %	10 %

	Alle elever	Elever, der skulle/skal til afsluttende prøver og eksamener	Elever med faglige udfordringer	Elever med trivselsudfordringer	Elever på udvalgte uddannelser/linjer	Anden målgruppe	Ved ikke
Ekstra undervisning i hold (n = 125)	33 %	38 %	22 %	5 %	22 %	4 %	5 %
Ekstra undervisning tilbudt som individuel undervisning (n = 72)	11 %	21 %	69 %	31 %	10 %	1 %	6 %
Mentorordninger (n = 91)	12 %	3 %	47 %	68 %	7 %	4 %	2 %
Trivselsindsatser (fx intro-tur, idrætsdag, trivselsgrupper mv.) (n = 148)	88 %	1 %	1 %	4 %	7 %	3 %	1 %
Digitale gæstelærerforløb (fx i form af master classes à la TED-talks mv.) (n = 34)	56 %	9 %	3 %	3 %	29 %	3 %	3 %

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt ledere på gymnasiale uddannelser, Danmarks Evalueringsinstitut, 2021.

Note: Spørgsmålet er stillet til skoleledere, som har tidligere har svaret "Ja, er igangsat og afsluttet", "Ja, igangsat og er stadig i gang" eller "Ja, vi planlægger at igangsætte inden udgangen af året" til indsatserne i tabellen.

I de følgende afsnit beskrives de fire mest anvendte indsatstyper nærmere. Disse omfatter trivselsindsatser, ekstraundervisning i hold, tolærerordning og mentorordninger.

5.1.1 Næsten alle adspurgte gymnasier har igangsat trivselsindsatser

Af figur 5.1 i forrige afsnit fremgår det, at næsten alle de adspurgte ledere (98 %) har igangsat indsatser for at efterkomme trivselsudfordringer. 43 % af lederne angiver, at de har igangsat og afsluttet trivselsindsatser på uddannelsesinstitutionen, mens 55 % angiver, at de har igangværende trivselsindsatser på uddannelsesinstitutionen. Kun 1 %⁵ af de deltagende ledere angiver, at de endnu ikke havde igangsat trivselsindsatser på tidspunktet for dataindsamlingen. De angiver derimod, at indsatserne igangsættes inden udgangen af året.

I alt 93 % af lederne angiver i spørgeskemaet, at trivselsindsatserne er helt (40 %) eller delvist (51 %) finansieret af de politisk afsatte midler fra februar eller juni 2021 (se tabel 5.1).

Ledernes svar i spørgeskemaundersøgelsen viser derudover, at trivselsindsatserne generelt har været målrettet alle elever på uddannelsesinstitutionerne. Det angiver 88 % af lederne. Derudover angiver 7 % af lederne, at trivselsindsatserne har været målrettet elever på udvalgte uddannelser/linjer, og 4 % angiver, at trivselsindsatserne har været målrettet elever med trivselsudfordringer.⁶ Se tabel 5.2.

⁵ Grundet brug af afrundede værdier summer andelen ikke til 100 %.

⁶ Lederne har haft mulighed for at angive flere svar.

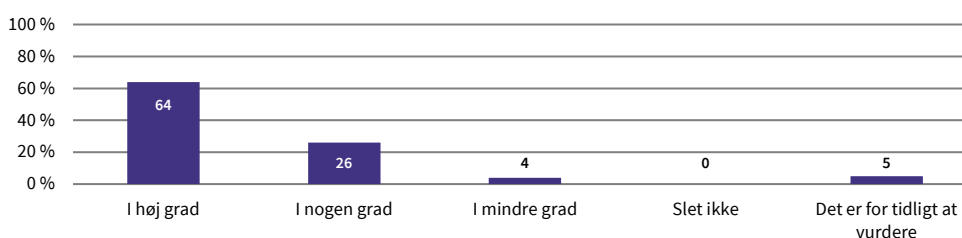
Det kvalitative datamateriale viser, at trivselsindsatserne især har været gennemført som fælles trivselsdage i forbindelse med genåbningen af gymnasierne for derigennem at (gen)etablere sociale relationer i mellem eleverne i klasserne. I forbindelse med disse trivselsdage er der blandt andet gennemført udendørs aktiviteter med fokus på fælles sociale aktiviteter som fx teambuilding, orienteringsløb, større udflugter, kanoture, fælles grillarrangementer mv. Der er også uddannelsesinstitutioner, hvor de sociale aktiviteter har været integreret i undervisningen, fx i form af dagsudflugter og ekskursioner, og også har haft et fagligt formål, fx orienteringsløb med faglige spørgsmål. Ud over de fælles trivselsdage er der også uddannelsesinstitutioner, som har uddelt midler til de enkelte klasser, som de har haft mulighed for at planlægge sociale arrangementer, trivelsstimer, studieture eller lign. Endelig er der eksempler på, at midler er blevet brugt til at indkøbe udendørs redskaber og møbler for at muliggøre udendørs undervisning og samvær på uddannelsesinstitutionen.

Elevernes udbytte af trivselsindsatserne

Figur 5.2 herunder viser, at langt størstedelen af lederne (90 %) vurderer, at trivselsindsatserne i høj grad (64 %) eller i nogen grad (26 %) har bidraget positivt til elevernes trivsel.

FIGUR 5.2

Ledernes svar på spørgsmålet ”I hvilken grad vil du vurdere, at trivselsindsatser har bidraget positivt til elevernes trivsel?” (n = 146)

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt ledere på de gymnasiale uddannelser, Danmarks Evalueringsinstitut, 2021.

Note: Spørgsmålet er stillet til skoleledere, som har sagt "Ja, er igangsat og afsluttet" eller "Ja, igangsat og er stadig i gang" til spørgsmålet "Har I igangsat, eller planlægger I at igangsætte [trivselsindsatser] til at styrke elevernes læring og trivsel som følge af covid-19-pandemiens konsekvenser?". Ledere, der har angivet "Indsatsen er ikke igangsat med henblik på trivsel", indgår ikke i figuren.

Det kvalitative datamateriale peger på, at trivselsindsatserne blandt andet har været med til at styrke de ellers svækkede klassefællesskaber og dermed har bidraget til, at frafaldet har været mindre, end ledere og lærere havde frygtet.

De interviewede elever vurderer ligeledes, at trivselsindsatserne overordnet set har bidraget positivt til deres trivsel. Eleverne vurderer blandt andet, at trivselsdage har været med til at ryste nyetablerede klasser bedre sammen og dermed har bidraget til fællesskabet i klasserne.

Elevinterviewene tegner dog samtidig et billede af, at udformningen af trivselsindsatserne har haft betydning for udbyttet af indsatserne. Det var ifølge eleverne vigtigt, at de fik mulighed for at lære hinanden at kende også uden for den faglige kontekst, som undervisningssituationen er. Deres vurdering er derfor, at trivselsdage, hvor der skal leveres et fagligt produkt i slutningen af dagen, kan medføre, at der primært bliver fokus på det faglige frem for det sociale. Omvendt har arrangementer som eksempelvis hytteture ifølge eleverne været gode, fordi de har givet mulighed for at snakke sammen uden for undervisningen. Eleverne er samtidig generelt positive over for aktiviteter, der

har givet mulighed for at tale med klassekammerater på kryds og tværs af eksisterende vennegrupper, såsom aktiviteter, der kunne sammensætte eleverne i nye konstellationer eller grupper.

5.1.2 Ekstra undervisning i hold er den mest udbredte faglige indsats på de gymnasiale uddannelser

Ekstra undervisning i hold er, ifølge lederne i spørgeskemaundersøgelsen, den faglige indsats, som flest af de adspurgte ledere har igangsat på deres uddannelsesinstitution. Det fremgår af tabel 5.1 herunder, hvor 84 % af lederne svarer, at de enten har igangsat eller planlægger at igangsætte ekstra undervisning i hold. Denne indsats er i langt størstedelen af tilfældene finansieret af de politiske midler afsat som følge af covid-19-pandemien. I alt 93 % af lederne svarer, at denne indsats er helt (38 %) eller delvist (54 %) finansieret af disse særligt afsatte midler (se tabel 5.1).

Spørgeskemaundersøgelsen blandt ledere viser, at der inden for indsatsen ”ekstra undervisning i hold” er tale om en bred indsats målrettet enten alle elever (33 %) eller elever, der skulle/skal til afsluttende prøver og eksamener (38 %)⁷ (se tabel 5.2).

De kvalitative interview viser, at uddannelsesinstitutionerne har tilrettelagt ekstra undervisning i hold på forskellige måder. På nogle uddannelsesinstitutioner er ekstraundervisningen lagt i forlængelse af den ordinære skoledag. På andre uddannelsesinstitutioner er den ekstra undervisning blevet lagt i starten af læseferien for at imødekomme udfordringen med lange skoledage.

I de kvalitative interview fremgår det dog, at det har været udfordrende at finde tid til den ekstra undervisning. Erfaringerne er blandt andet, at skoledagene blev for lange for både elever og lærere, når timerne blev lagt i forlængelse af det eksisterende skema. Derudover var det ligeledes udfordrende at placere ekstra timer i læseferien, da elever og lærere mistede motivationen ved denne løsning. Af hensyn til eleverne har der derfor været behov for, at ledelsen prioriterede mellem fagene, så der kun blev igangsat ekstra undervisning på udvalgte fag, hvor lærerne fx vurderede, at eleverne er særligt bagud ift. det, de skal nå. Uddannelsesinstitutionerne har med andre ord ikke altid haft mulighed for at imødekomme alle behov. Om dette forklarer en leder:

Jeg tror desværre, at vi må erkende, at der er nogle ting, som vores elever ikke har fået med, som vi ikke ender med at få dem givet fagligt. For selvom man kunne have haft ønsket om at give en masse [ekstra] timer, så har der bare været en naturlig grænse for, hvad man reelt har kunne poppe ind i skemaet.

Rektor

Det har således ikke været manglen på midler, men derimod manglen på tid, som har haft betydning for, hvor meget ekstra undervisning uddannelsesinstitutionerne har haft mulighed for at igangsætte.

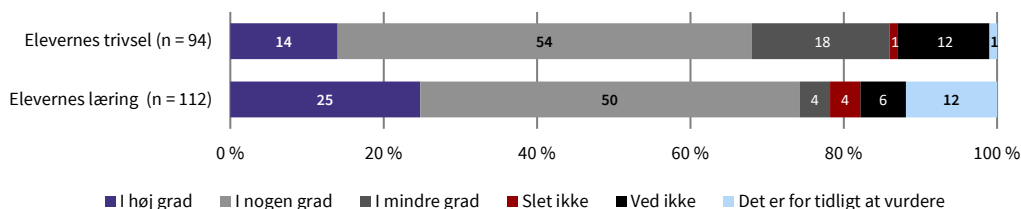
Elevernes udbytte af ekstra undervisning

Ifølge lederne har det haft en positiv betydning for elevernes læring i de fag, hvor der er tilført ekstra undervisning. Figur 5.3 viser, at i alt 75 % af lederne, der har gennemført denne type indsats, i høj grad (25 %) eller i nogen grad (50 %) vurderer, at det har haft en positiv betydning for elevernes læring. En stor andel af de adspurgte ledere vurderer ligeledes, at den ekstra undervisning har bidraget positivt til elevernes trivsel.

7 Lederne har haft mulighed for at angive flere svar.

FIGUR 5.3

Ledernes svar på spørgsmålet ”I hvilken grad vil du vurdere, at ekstra undervisning i hold har bidraget positivt til..?”

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt ledere på de gymnasiale uddannelser, Danmarks Evalueringsinstitut, 2021.
Note: Spørgsmålet er stillet til skoleledere, som har sagt "Ja, er igangsat og afsluttet" eller "Ja, igangsat og er stadig i gang" til spørgsmålet "Har I igangsat, eller planlægger I at igangsætte [Ekstra undervisning i hold] til at styrke elevernes læring og trivsel som følge af covid-19-pandemiens konsekvenser?". Ledere, der har angivet "Indsatsen er ikke igangsat med henblik på [trivsel/læring]", indgår ikke i figuren.

I de kvalitative interview vurderer både ledere, lærere og elever, at den ekstra undervisning samlet set har bidraget til at øge motivationen blandt både lærere og elever og styrket elevernes læringsudbytte. En leder beskriver den positive stemning omkring ekstraundervisningen i det følgende citat:

Men der var sådan en eller anden synergi på en måde, altså at både lærere og elever syntes, at det var godt med ekstra undervisning. Normalt ville elever jo ikke synes, at det var fedt at få ekstraundervisning, men det syntes de lige pludselig, at det var.

Leder

5.1.3 Tolærerordninger har være udfordret af mangel på lærerressourcer

Som det fremgår af figur 5.1 ovenfor, er der også blevet gjort brug af tolærerordninger på mange uddannelsesinstitutioner. Samlet set svarer 71 % af de adspurgte ledere, at de enten har igangsat og afsluttet eller har igangværende tolærerordninger på uddannelsesinstitutionen. 91 % af lederne angiver, at denne indsats er helt (40 %) eller delvist (51 %) finansieret de politiske midler afsat som følge af covid-19-pandemien (se tabel 5.1).

Ifølge lederne i spørgeskemaundersøgelsen har tolærerordningen været målrettet mange forskellige elevgrupper. Lederne angiver dog primært, at indsatsen har været målrettet alle elever samt elever på udvalgte uddannelser/linjer (på hhv. 34 % og 33 %)⁸ (se tabel 5.2).

Det kvalitative datamateriale peger på, at tolærerordningen ikke møder de samme udfordringer som ekstraundervisningen, fordi tolærerordningen ikke indebærer, at elevernes skoledage forlænges. Til gengæld vurderer de interviewede ledere, at manglen på ekstra lærerressourcer har været en væsentlig barriere for brugen af midlerne til denne type indsats. Uddannelsesinstitutioner, som ikke havde ledige lærere, havde således ikke mulighed for at gøre brug af denne type indsats. De

8 Lederne har haft mulighed for at angive flere svar.

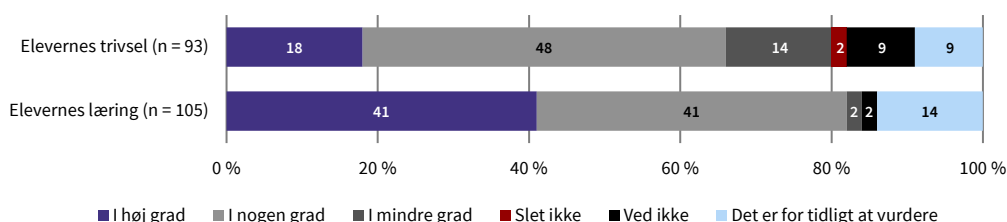
kvalitative interview med lærerne peger dog på, at tolærerordningen fungerer godt, når der var lærerressourcer til det, og når formål og rollefordeling var tydeligt rammesat for de involverede lærere.

Elevernes udbytte af tolærerordningen

Figur 5.4 herunder viser, at størstedelen af lederne (82%) vurderer, at tolærerordningen har bidraget positivt til elevernes læring. Lederne vurderer også, at indsatsen har haft en positiv betydning for elevernes trivsel – dog i lidt mindre grad.

FIGUR 5.4

Ledernes svar på spørgsmålet ”I hvilken grad vil du vurdere, at tolærerordningen har bidraget positivt til ..?”

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt ledere på de gymnasiale uddannelser, Danmarks Evalueringsinstitut, 2021.
Note: Spørgsmålet er stillet til skoleledere, som har sagt "Ja, er igangsat og afsluttet" eller "Ja, igangsat og er stadig i gang" til spørgsmålet "Har I igangsat, eller planlægger I at igangsætte [tolærerordning] til at styrke elevernes læring og trivsel som følge af covid-19-pandemiens konsekvenser?". Ledere, der har angivet "Indsatsen er ikke igangsat med henblik på [trivsel/læring]", indgår ikke i figuren, hvorfor der er forskel på n i de to søjler.

5.1.4 Mentorordninger er ofte igangsat for uddannelsesinstitutionernes egne midler

Mentorordninger er ligeledes en hyppigt anvendt indsats. Ifølge figur 5.1 har i alt 61 % af de adspurgte ledere igangsat eller har planer om at igangsætte mentorordninger. Mentorordningerne er ifølge lederne primært målrettet elever med trivselsudfordringer (68 %) eller faglige udfordringer (47 %⁹) (se tabel 5.2).

Mentorordningerne er kun i begrænset omfang igangsat for de særligt afsatte midler, idet uddannelsesinstitutionerne i flere tilfælde har anvendt egne eller andre midler til dette. I spørgeskemaundersøgelsen angiver kun 12 % af lederne, at indsatsen er igangsat udelukkende for de særligt afsatte midler. 55 % af lederne angiver, at de delvist er igangsat for de særlige midler, mens 33 % angiver, at dette slet ikke er tilfældet (se tabel 5.1). De kvalitative interview peger desuden på, at mentorindsatser er en del af uddannelsesinstitutionens eksisterende støttetilbud og dermed også finansieret af institutionen selv.

Elevernes udbytte af mentorordningen

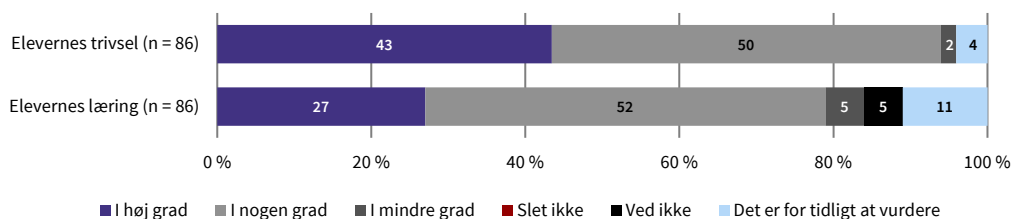
I spørgeskemaundersøgelsen angiver langt størstedelen af lederne, at mentorordninger har haft en positiv betydning for elevernes læring og trivsel. 27 % af lederne angiver, at mentorordningen i høj

9 Lederne har haft mulighed for at angive flere svar.

grad har haft en positiv betydning for elevernes læring, mens 52 % svarer, at det i nogen grad er tilfældet. Derudover angiver 43 % af lederne, at ordningen i høj grad har bidraget positivt til elevernes trivsel. 55 % svarer i nogen grad.

FIGUR 5.5

Ledernes svar på spørgsmålet ”I hvilken grad vil du vurdere, at mentorordningen har bidraget positivt til ..?”

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt ledere på gymnasiale uddannelser, Danmarks Evalueringsinstitut, 2021.

Note: Spørgsmålet er stillet til skoleledere, som har sagt ”Ja, er igangsat og afsluttet” eller ”Ja, igangsat og er stadig i gang” til spørgsmålet ”Har I igangsat, eller planlægger I at igangsætte [mentorordning] til at styrke elevernes læring og trivsel som følge af covid-19-pandemiens konsekvenser?”. Ledere, der har angivet ”Indsatsen er ikke igangsat med henblik på [trivsel/læring]”, indgår ikke i figuren.

6 Anvendelse af midlertidige frihedsgrader

Da fristen for anvendelse af midlerne til håndtering af faglige og trivselsmæssige udfordringer blev forlænget, blev de politiske partier bag aftalen samtidig enige om at videreføre nogle af de frihedsgrader, som havde været gældende for nødundervisningen under covid-19-pandemien.

Helt konkret gælder det på de gymnasiale uddannelser, at uddannelsesinstitutionerne fik mulighed for at fravige de gældende regler for tilrettelæggelse af undervisningen (jf. den politiske aftale fra juni 2021). Det betyder, at de gymnasiale uddannelser har haft frihed til at flytte timer i de obligatoriske fag, der skal indgå i grundforløbet som fx engelsk og samfundsfag til et senere tidspunkt og dermed prioritere mellem fagene ift. elevernes behov. Uddannelsesinstitutionerne har fx haft mulighed for at give ekstra undervisning i fag med praktisk/eksperimentel dimension som fx fysik, kemi, teknikfag og musik.

Derudover var der i forbindelse med eksamenen i sommeren 2021 mulighed for at fravige dele af undervisningen, der udelukkende var gennemført som virtuel undervisning, i udarbejdelsen af mundtlige eksamensspørgsmål (STUK 2021).

6.1 Fokus på fag med en praktisk eller eksperimentel dimension

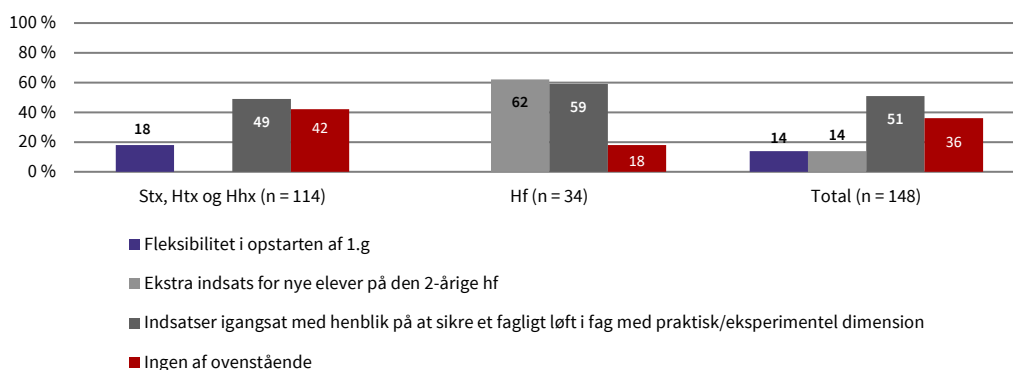
Spørgeskemaundersøgelsen blandt ledere viser, at 51 % af alle lederne angiver, at de har igangsat initiativer, der har haft til formål at sikre et fagligt løft i fag med en praktisk og/eller eksperimentel dimension. Dette gør sig gældende for 49 % af uddannelsesinstitutioner, der udbyder stx, htx eller hhx, og 59 % af uddannelsesinstitutioner, der udbyder hf (se figur 6.1 herunder).

I de kvalitative interview fremgår det, at eleverne blandt andet har fået flere timer i laboratoriet i fag som fx kemi og fysik. I spørgeskemaundersøgelsen angiver 76 % af lederne, at nogen af de indsatser, som uddannelsesinstitutionen har igangsat (jf. kapitel 5), er igangsat med henblik på at sikre et fagligt løft i fag med praktisk/eksperimentel dimension.

Figur 6.1 herunder viser andelen af ledere på hhv. stx, htx, hhx og hf, som angiver, at de har gjort brug af de forskellige frihedsgrader på deres uddannelsesinstitutioner.

FIGUR 6.1

Andel af leder, som angiver, at de har gjort brug af frihedsgrader i skoleåret 2020/2021 for at imødekomme udfordringer som følge af covid-19-pandemien – Fordelt på de forskellige typer af gymnasiale uddannelser

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt ledere på gymnasiale uddannelser, Danmarks Evalueringsinstitut, 2021.
Note: Spørgsmålet er stillet som et multiple-choice spørgsmål, hvorfor procenterne summer til mere end 100 %.
Note: Spørgsmålet om "Fleksibilitet i opstarten af 1.g" er kun stillet til stx, htx og hhx. Spørgsmålet om "Ekstra indsats for nye elever på den 2-årige hf" er kun stillet til hf.

Figur 6.1 viser ydermere, at 18 % af lederne på stx, htx og hhx har anvendt frihedsgrader vedr. fleksibilitet i opstarten af 1.g. Dette indebærer, at de har haft mulighed for at flytte timer i de obligatoriske fag, der skal indgå i grundforløbet, som fx engelsk og samfundsfag til et senere tidspunkt og dermed prioritere andre fag ift. elevernes behov.

62 % af lederne på hf-uddannelserne svarer, at de har anvendt frihedsgrader, der giver mulighed for at bruge timer fra timepuljen til at gøre en ekstra indsats for nye elever på den toårige hf.

Kortlægningen viser samtidig, at ca. hver tredje leder (36 %) ikke har gjort brug af nogen af de angivne frihedsgrader.

6.2 Lærerne har gjort brug af muligheden for at ændre eksamensindhold

På baggrund af de kvalitative interview er det vurderingen, at lærerne har gjort brug af muligheden for at justere eksamensindholdet, eksempelvis ved at inkludere færre eksamensspørgsmål end normalt. Ifølge lærerne bidrog dette til, at eleverne ikke kom op i de emner, som læreren vurderede, at eleverne ikke kunne tilstrækkeligt, fordi eleverne udelukkende var blevet undervist i disse emner i den virtuelle undervisning i forbindelse med nedlukningerne.

Det kvalitative datamateriale viser dog, at der har været forskellige måder at fortolke denne frihedsgrad på. Dels har der blandt lærerne været forskellige vurderinger af, hvor mange eksamensspørgsmål der skulle udarbejdes til eleverne, dels har der været forskellige vurderinger af, hvornår de kunne fravælge at udarbejde eksamensspørgsmål til bestemte emner. Nogle lærere fortolkede reglerne således, at de fravalgte alle emner, som var gennemført som fjernundervisning. Andre lærere har fravalgt emnerne på baggrund af en vurdering af elevernes læring ift. hvert enkelt emne. Lærernes forskellige tilgange har medført, at nogle elever har fået meget få eksamensspørgsmål,

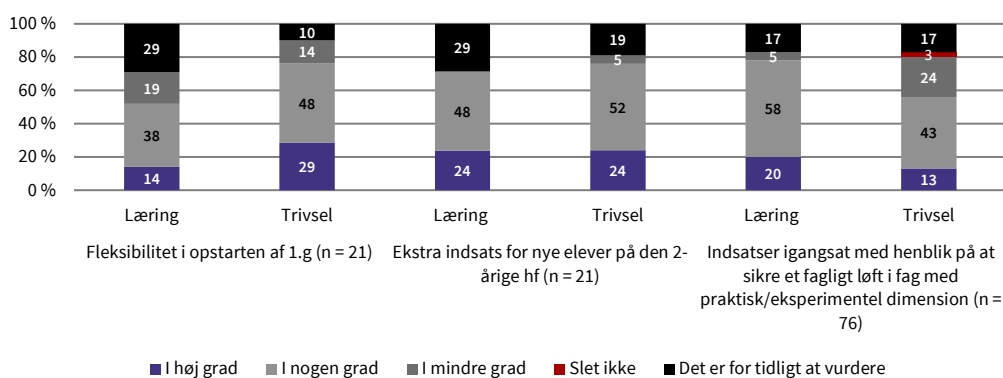
mens andre har fået næsten samme antal som normalt. Den kvalitative analyse viser, at denne forskel i fortolkninger af reglerne har givet anledning til uenighed censor og underviser imellem. Lærerne er dog enige om, at det har været godt, at de fik mulighed for at justere indholdet og på den måde gøre situationen mere fair for eleverne.

6.3 Frihedsgrader har bidraget positivt til både elevernes læring og trivsel, ifølge lederne

Størstedelen af lederne vurderer, at frihedsgraderne har bidraget positivt til både elevernes læring og trivsel. Der er dog også en stor andel af ledere, som vurderer, at dette er for tidligt at vurdere. Dette fremgår af figur 6.2 herunder, som viser ledernes vurdering af de igangsatte initiativer.

FIGUR 6.2

Ledernes svar på spørgsmålet ”I hvilken grad har de igangsatte enkelte initiativer bidraget positivt til elevernes læring og trivsel”? – Fordelt på de forskellige frihedsgrader

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt ledere på gymnasiale uddannelser, Danmarks Evalueringsinstitut, 2021.

Note: Spørgsmålet er stillet til skoleledere, som har angivet, at de har gjort brug af i skoleåret 2020/2021 på deres uddannelsesinstitution for at imødekomme udfordringer som følge af covid-19-pandemien.

Figur 6.2 viser, at i alt 52 % af de adspurgte ledere på uddannelsesinstitutioner, som har igangsat initiativer vedr. **flexibilitet i opstarten af 1.g**, vurderer, at det i høj grad (14 %) eller i nogen grad (38 %) har bidraget positivt til elevernes læring. I alt 77 % af disse ledere vurderer, at de i høj grad (29 %) eller i nogen grad (48 %) har bidraget positivt til elevernes trivsel.

I alt 72 % af ledere på uddannelsesinstitutioner, der udbyder hf, svarer, at den **ekstra indsats for nye elever på den 2-årige hf** i høj grad (24 %) eller i nogen grad (48 %) har bidraget positivt til elevernes læring. Derudover svarer i alt 76 % af disse ledere, at det har bidraget positivt til elevernes trivsel i enten høj grad (24 %) eller i nogen grad (52 %).

Endelig svarer i alt 78 % af lederne på de uddannelsesinstitutioner, som har igangsat initiativer med henblik på at sikre et **fagligt løft i fag med praktisk/eksperimentel dimension**, at det i høj grad (20 %) eller i nogen grad (58 %) har bidraget positivt til elevernes læring. En lidt mindre andel (i alt 56 %) vurderer, at det i høj grad (13 %) eller i nogen grad (43 %) har bidraget positivt til elevernes

trivsel. I de kvalitative interview beskriver lærerne, at der blev givet ekstra timer til fag, som eleverne skulle afslutte. Erfaringen er, at det ekstra løft har bidraget til, at eleverne klarede sig godt i disse fag. Erfaringen er dog – ligesom med muligheden for ekstra undervisning (se afsnit 5.1.2) – at der har været en tidsmæssig begrænsning i hvor mange ekstra timer, lærerne kunne presse ind i elevernes skema.

7 Fremadrettede perspektiver

Med afsæt i rapportens analyser og fund sættes der i dette kapitel fokus på gymnasiernes blik på fremtiden. Kapitlet belyser, hvilke tiltag og indsatser som uddannelsesinstitutionerne fortsat vurderer er nødvendige for at understøtte elevernes fremadrettede trivsel og faglige udvikling.

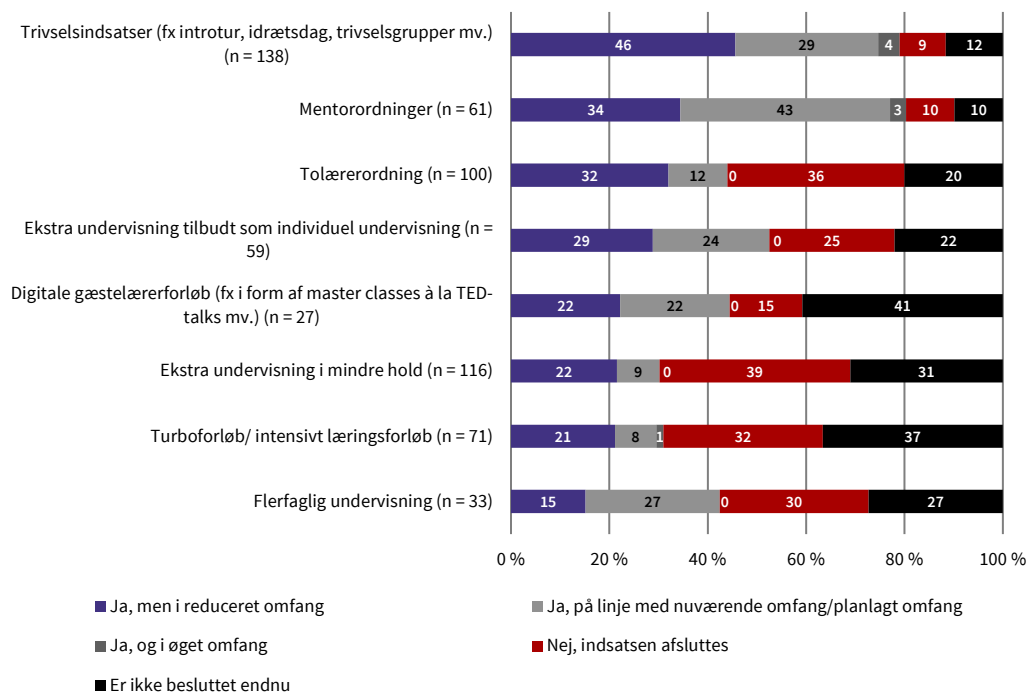
7.1 Uddannelsesinstitutionerne vil fortsætte med trivselsindsatser og mentorordninger

Spørgeskemaundersøgelsen blandt lederne viser, at der er stor variation i, hvorvidt uddannelsesinstitutionerne ønsker at fortsætte de indsatser, som de har igangsat i løbet af 2021 for de politisk afsatte midler, med henblik imødegå pandemiens betydning for elevernes læring og trivsel.

Figur 7.1 viser, at størstedelen af de adspurgte ledere svarer, at de vil fortsætte med trivselsindsatser og mentorordninger, efter bevillingen udløber. Det gør sig i mindre grad gældende for de øvrige indsatser. Lederens svar viser dog også, at der er mange af dem, der ikke har besluttet dette endnu.

FIGUR 7.1

Er der nogen af de igangsatte/planlagte indsatser, som I fortsætter eller gentager, efter bevillingen udløber?

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt ledere på gymnasiale uddannelser, Danmarks Evalueringsinstitut, 2021.

Note: Spørgsmålet er stillet til skoleledere, som har sagt "Ja, er igangsat og afsluttet" eller "Ja, igangsat og er stadig i gang" til spørgsmålet "Har I igangsat, eller planlægger I at igangsætte følgende indsatser til at styrke elevernes læring og trivsel som følge af covid-19-pandemiens konsekvenser?".

Note: Inkluderer kun indsatser, der er helt eller delvist finansieret af de politisk afsatte midler.

Figuren viser, at i alt 79 % af de adspurgte ledere, som har igangsat **trivselsindsatser**, har planer om at fortsætte disse, efter bevillingen udløber. 46 % svarer, at de vil gøre det i reduceret omfang, mens 29 % svarer, at de vil gøre det på niveau med nuværende/planlagte omfang. 4 % svarer, at de vil gøre det i øget omfang. Derudover angiver i alt 80 % af lederne, som har igangsat **mentorordninger**, at de vil fortsætte med disse i enten reduceret omfang (34 %), på samme niveau (43 %) eller i øget omfang (3 %). Hhv. 12 % og 10 % af lederne svarer, at de endnu ikke har besluttet, om de vil fortsætte med disse indsatser.

Figuren viser samtidig, at færre ledere svarer, at de vil fortsætte med de primært faglige indsatser. I alt 63 % af lederne angiver, at de vil fortsætte ekstra undervisning som individuel undervisning, mens i alt 44 % af lederne vil fortsætte med tolærerordning.

Som tidligere beskrevet i kapitel 5, peger de kvalitative interview på, at nogle indsatser har været svære at implementere i det omfang, som lederen ønskede, på grund af manglen på lærere eller et ønske om ikke at overbebyrde lærere og elever med lange skoledage. Dette kan være en af forklaringerne på, at færre ledere ønsker at fortsætte indsatserne fremadrettet.

De kvalitative interview peger ligeledes på, at uddannelsesinstitutionerne ikke har ressourcer til selv at fortsætte indsatserne. Selvom lederne vurderer, at det kunne være relevant at fortsætte indsatserne, er dette ikke muligt uden de ekstra midler. Der er derfor ikke nogen af lederne i den kvali-

tative undersøgelse, som har planer om at fortsætte indsatsen finansieret af de politiske midler efter december 2021. Uddannelsesinstitutionerne vil i stedet fortsætte indsatsen, som de selv har finansieret.

Analysen peger således på, at det især er elevernes trivsel og fællesskab, som er i fokus fremadrettet på de gymnasiale uddannelser. Den kvalitative analyse peger dog også, at der kan være behov for at være særlig opmærksomhed på at repetere emner, som eleverne gennemgik under nedlukningsperioderne, da læringsudbyttet her vurderes at være lavere blandt både ledere, lærere og elever selv. Dette uddybes nærmere i de følgende afsnit.

7.1.1 Behov for fokus på elevernes trivsel og fællesskab

I undersøgelsen vurderer de interviewede ledere og lærere, at covid-19-perioden har haft negativ betydning for eleverne på de gymnasiale uddannelser. Selvom deres vurdering er, at størstedelen af eleverne vil få det bedre i forbindelse med genåbningen af uddannelsesinstitutionerne og samfundet generelt, peger analysen på, at der er særligt to grupper af elever, som kræver ekstra opmærksomhed fremadrettet.

Først og fremmest indikerer den kvalitative analyse, at man på uddannelsesinstitutionerne har oplevet en stigning i antallet af elever med psykiske udfordringer, fx depression eller angst. Dette er ligeledes et billede, som tegner sig på erhvervsuddannelserne (EVA, 2022) såvel som i den nuværende ungdomsgeneration generelt (Vidensråd for forebyggelse, 2020). Denne tendens kalder på et øget fokus på at identificere og understøtte denne gruppe af elever på ungdomsuddannelserne, herunder på de gymnasiale uddannelser.

Derudover indikerer erfaringerne fra covid-19-pandemien, at de længerevarende nedlukningsperioder har haft negativ betydning for klassefællesskaberne. Den kvalitative analyse indikerer blandt andet, at særligt nyetablerede klasser (1. g og 1. hf) har haft sværere ved at fungere sammen – både under og efter nedlukningerne. Dette kommer især til udtryk i den fysiske undervisning, hvor eleverne har sværere ved at samarbejde på tværs, men i stedet har haft tendens til klikedannelse. De kvalitative interview peger på, at trivselsindsatser såsom gåture, bålarrangementer mv. har bidraget positivt til trivslen, men at indsatserne samtidig ikke har været tilstrækkelige til at skabe gode klassefællesskaber og stærke relationer i klasserne. Der er derfor behov for, at uddannelsesinstitutionerne har særligt fokus på trivsel og klassefællesskaber fremadrettet.

7.1.2 Eleverne kan have brug for repetition af emner, de har haft under nedlukningsperioderne

På tværs af de kvalitative interviewe bliver det tydeligt, at der er behov for at være opmærksom på elevernes faglighed fremadrettet. Undersøgelsen peger på, at elevernes læring har været mere begrænset i nedlukningsperioden. Dette skyldes blandt andet, at eleverne har haft sværere ved at fastholde motivationen i fjernundervisningen i nedlukningsperioden. Selvom lærerne nåede igennem hele pensum, er der en oplevelse blandt lærere og elever af, at elevernes forståelse af emnerne er dårligere på grund af rammerne for undervisningen.

Denne erfaring peger således på, at der kan være et behov for, at lærerne får mulighed for at gennemgå tidligere undervisning med eleverne igen i den fysiske undervisning. Det gælder særligt grundlæggende emner og begreber, som er en forudsætning for den videre undervisning eller elevens videre uddannelse. Der bør dog være tale om en individuel vurdering fra fag til fag og fra hold til hold, da erfaringerne er meget blandede.

7.2 Uddannelsesinstitutionerne vil i nogle sammenhænge fortsætte med fjernundervisning

De kvalitative interview vidner om, at de gymnasiale uddannelsesinstitutioners nye erfaringer med fjernundervisning betyder, at de på forskellige måder vil indføre mere virtuel undervisning i fremtiden. Der er bred enighed blandt informanterne om, at den virtuelle undervisning aldrig kan erstatte den fysiske, men både lærere og ledere kan se nogle perspektiver i fjernundervisningen, som kan udnyttes fremadrettet.

7.2.1 Virtuel vejledning

Virtuel vejledning af eleverne fx i forbindelse med større skriftlige opgaver kan fungere rigtigt godt, ifølge lærerne. Det giver mere fleksibilitet, ift. hvornår vejledningen kan foregå, og eleverne behøver ikke tage ind på uddannelsesinstitutionen i deres skriveperiode. Samtidig viser den kvalitative analyse, at eleverne er mere tilbøjelige til at ringe lærerne op i disse perioder, hvis de har spørgsmål.

7.2.2 Systematisk brug af fjernundervisning

På nogle gymnasier vil de mere systematisk indføre virtuel undervisning i fremtiden. Det kan eksempelvis foregå som en fast virtuel dag hver tredje uge. Baggrunden for dette er, at man fra uddannelsesinstitutionernes side er blevet opmærksomme på, at en stor gruppe af elever trives bedre med undervisning derhjemme, fordi det blandt andet giver dem bedre mulighed for at koncentrere sig. En fast virtuel-/fjernundervisningsdag er en måde, hvorpå uddannelsesinstitutionerne kan imødekomme disse elever. Det er desuden ledelsens vurdering, at den virtuelle undervisning er nemmere for lærerne at planlægge, når de på forhånd ved, hvornår den ligger. På den måde kan de tilrettelægge undervisning, så de elementer, der egner sig til virtuel undervisning, kan blive gennemført på den dag. Bemærk dog, at de gældende regler på nuværende tidspunkt betyder, at virtuel undervisning maksimalt må udgøre 20 procent af undervisningstiden i det enkelte fag i studieretningsforløbet på de treårige uddannelser samt maksimalt 20 procent af undervisningstiden på toårigt hf.

7.2.3 Fjernundervisning i stedet for aflysning

Endelig peger flere på, at virtuel undervisning giver mulighed for øget fleksibilitet, hvis en lærer bliver forhindret i at møde op. Lærerne kan i visse tilfælde gennemføre undervisning virtuelt i stedet for at aflyse timen, eller at eleverne skal arbejde selv. Lærerne har mulighed for at introducere eleverne til opgaver og svare på spørgsmål eller gennemgå fagligt stof. Lærere og elever peger dog på, at det ikke fungerer så godt at have læreren med på storskærm i klassen, da læreren ikke har overblik over klassen fra sin egen skærm. Denne type undervisning fungerer bedst, hvis eleverne hver især logger på fx Teams.

Appendiks A – Litteraturliste

BUVM. (2022a). *Gymnasiale uddannelser - Spørgsmål og svar om COVID-19 på børne- og undervisningsområdet*. Lokaliseret d. 11. januar 2022 på: <https://www.uvm.dk/aktuelt/i-fokus/information-til-uddannelsesinstitutioner-om-coronavirus-covid-19/spoergsmaal-og-svar/gymnasiale-uddannelser#3c1bb03f9a89427fbd560ec1d62258c4>.

BUVM. (2022b). *Politisk aftale om sommerens prøver og eksamener*. Lokaliseret d. 7. februar på <https://www.uvm.dk/aktuelt/nyheder/uvm/2021/feb/210205-politisk-aftale-om-sommerens-proever-og-eksamener>.

BUVM uddannelsesstatistik (2021). lokaliseret d. 9. februar 2021 på <https://uddannelsesstatistik.dk/Pages/Reports/1646.aspx>.

EVA. (2021). *De gymnasiale uddannelsers erfaringer med nødundervisning under covid-19- pandemien: En undersøgelse af nødundervisning i foråret og sommeren 2020*. København: Danmarks Evalueringsinstitut.

EVA. (2022). *Erfaringsopsamling: Elevernes læring og trivsel på de gymnasiale uddannelser under covid-19-pandemien: Status, indsatser og fremadrettede perspektiver*. København: Danmarks Evalueringsinstitut.

Regeringen (Socialdemokratiet) og Venstre, Dansk Folkeparti, Socialistisk Folkeparti, Radikale Venstre, Enhedslisten, Det Konservative Folkeparti, Nye Borgerlige, Liberal Alliance, Alternativet og Fri Grønne (2021). *Aftale om håndtering af faglige udfordringer og indsatser for at styrke trivsel hos elever og kursister i grundskolen og på ungdoms- og voksenuddannelser frem mod sommeren 2021, af den 18. februar 2021*. Lokaliseret 16. december 2021 på: <https://www.uvm.dk/aktuelt/nyheder/uvm/2021/feb/210218-nye-indsatser-skal-styrke-faglighed-og-trivsel>

Regeringen (Socialdemokratiet) og Venstre, Dansk Folkeparti, Socialistisk Folkeparti, Radikale Venstre, Enhedslisten, Det Konservative Folkeparti, Liberal Alliance og Alternativet. (2021). *Aftale om håndtering af faglige udfordringer hos elever i grundskolen og på ungdoms- og voksenuddannelser, af den 1. juni 2021*. Lokaliseret 16. december 2021 på: <https://www.uvm.dk/aktuelt/nyheder/uvm/2021/jun/210601-flere-frihedsgrader-og-295-mio-skal-understoette-et-fagligt-loeft-i-2021>

STIL. (2021). *Eksamensresultater og karakterer på de gymnasiale uddannelser*. Lokaliseret 7. januar 2022 på: <https://www.uvm.dk/statistik/gymnasiale-uddannelser/karakterer/karakterer-paa-de-gymnasiale-uddannelser>.

STUK. (2021). *Vejledning om gymnasiale prøver i sommerterminen 2021 og afsluttende standpunktskarakterer*. Lokaliseret d. 17.01.22 på: <https://www.uvm.dk/-/media/filer/uvm/udd/gym/pdf21/apr/210415-vejledning-om-gymnasiale-proever-i-sommerterminen-2021-og-afsluttende-standpunktskarakterer.pdf>

Vidensråd for forebyggelse. (2020). *Mental sundhed og sygdom hos børn og unge i alderen 10-24 år*. Forekomst, udvikling og forebyggelsesmuligheder. Lokaliseret 13. januar på: http://www.vidensraad.dk/sites/default/files/boern_unge_mentale_digi_01.pdf

Appendiks B – Supplerende tabel

TABEL B.1

Gennemsnitlige eksamensresultat med bonus A omregnet – Perioden 2017-2021

Uddannelse	Forældres højest fuldførte uddannelse	2017	2018	2019	2020	2021
Stx	Grundskoleuddannelse	6,0	5,9	5,7	5,9	6,0
	Ungdomsuddannelse	6,7	6,7	6,5	6,7	6,9
	Videregående uddannelser	7,9	7,9	7,9	8,0	8,2
	Ukendt	6,6	6,4	6,3	6,5	6,8
	Total	7,4	7,4	7,4	7,6	7,7
Hf-enkeltfag	Grundskoleuddannelse	6,1	6,2	6,2	6,0	6,5
	Ungdomsuddannelse	6,5	6,6	6,7	6,7	6,9
	Videregående uddannelser	7,4	7,6	7,5	7,4	7,8
	Ukendt	6,6	6,2	6,4	6,7	6,8
	Total	6,8	6,9	6,9	6,8	7,1
Hf	Grundskoleuddannelse	5,4	5,5	5,2	5,5	5,5
	Ungdomsuddannelse	5,9	5,9	5,9	6,0	5,9
	Videregående uddannelser	6,7	6,6	6,6	7,0	6,9
	Ukendt	5,7	5,8	5,5	5,9	5,5
	Total	6,1	6,1	6,1	6,3	6,3
Hhx	Grundskoleuddannelse	5,7	5,9	5,6	5,6	6,0
	Ungdomsuddannelse	6,6	6,5	6,5	6,7	6,9
	Videregående uddannelser	7,2	7,3	7,3	7,5	7,6
	Ukendt	5,8	6,1	5,8	6,2	6,3
	Total	6,8	6,8	6,9	7,1	7,2
Htx	Grundskoleuddannelse	6,6	6,3	6,6	6,3	6,5
	Ungdomsuddannelse	7,1	7,1	7,0	7,0	7,3
	Videregående uddannelser	7,9	7,9	7,9	8,0	8,1
	Ukendt	6,9	7,1	6,9	6,8	6,7

Uddannelse	Forældres højest fuldførte uddannelse	2017	2018	2019	2020	2021
	Total	7,5	7,5	7,5	7,6	7,7

Kilde: BUVM uddannelsesstatistik (2022).

Erfaringsopsamling: Elevernes læring og trivsel på de gymnasiale uddannelser under covid-19-pandemien

© 2022 Danmarks Evalueringsinstitut

Citat med kildeangivelse er tilladt

Publikationen er kun udgivet i elektronisk form på: www.eva.dk

ISBN (www) 978-87-7182-598-5

Danmarks Evalueringsinstitut (EVA) gør uddannelse og dagtilbud bedre. Vi leverer viden, der bruges på alle niveauer – fra institutioner og skoler til kommuner og ministerier.

**DANMARKS
EVALUERINGSINSTITUT**

T 35 55 01 01
E eva@eva.dk
H www.eva.dk